Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 166 (12256) | 1983 чылдың июль 19, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртэ 3 коп

СЭКП обкомунда, республиканың Министрлер Чөвүлелинде, профоблчөвүлелде болгаш ВЛКСМ обкомунда

МУРНАКЧЫЛАРГА ДЕҢНЕЖИҢЕР!

Республиканың үлетпүрүнүң, тудуунуң, транспортунуң болгаш харылзааның бүдүрүлгелериниң, садыгның болгаш чоннуң коммунал-амыдырал хандырылгазының коллективтериниң беш чылдың өзек чылының бирги чартында социалистиг чарыжының түңнелдерин СЭКП обкому, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому үндүрген болгаш чогуур доктаалды хүлээп алган.

Доктаалда демдеглеп турары болза, коллективтер СЭКП-ниң XXVI съездизиниң, ТК-ның ооң соондагы Пленумнарының шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Ю. В. Андроповтуң экономиктиг хөгжүлдениң болгаш күш-ажылдың база бүдүрүлгениң сагылга-чурумун быжыглаарының айтырыгларының талазы-биле айтыышкыннарын күүсетпишаан, Совет Тываның 40 чыл оюн төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты улам калбартпышаан бо чылдың ийиги кварталында планнар болгаш социалистиг хүлээлгелер күүселдезинге чамдык кошку чедиишкиннерин чедип алган.

Бо чылдың алды айларында социалистиг хүлээлгелерде айытканындан үлетпүр продукциязын бүдүрерин 3,7 миллион рубльге, сайгарарын 3,2 миллион рубльге хөйнү боттандырган. Ийиги кварталда продукция бүдүрериниң болгаш сайгарарының планнары 105,5 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң планы 105,4 хуу күүсеттинген. Пландан ажыр 24 муң тонна хөмүр-дашты, 1,5 миллион квт-шак электри энергиязын, 2,2 муң тонна сорттуг даг-дүгүн болгаш өске-даа чамдык продукцияны бүдүрген.

Бирги чартык чылда 30,4 миллион рубльдиң кол фондуларын ажыглалга киирген. Чоннуң чуртталга-коммунал хандырылгазының талазы-биле социалистиг хүлээлгелер ажыр күүсеттинген. Бо чылдың ийиги кварталында Улуг-Хемниң ыяш-үлетпүр ажыл-агыйының, Кызылдың эът комбинадының, Тываның транспорт эргелелиниң КМК-зының, Кызылдың № 2 АТБ-зиниң, Кызылдың столоваялар болгаш ресторанар трезиниң, Барыын-Хемчиктиң чоннуң амыдырал-хандырылганың бүдүрүлге эргелелиниң коллективтери күрүне планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүсеткен.

Ооң-биле кады чылдың ийиги кварталында чамдык бүдүрүлгелер болгаш организациялар социалистиг хүлээлгелерин күүседип шыдаваан.

Республиканың тудуг организациялары капитал салыышкыннарын шиңгээдириниң чартык чыл планын нийтизи-биле күүсетпээн. Кол фондуларны ажыглалга киирериниң планы чүгле 74,1 хуу күүсеттинген, эрткен чылдың ол-ла үезинге деңнээрге чуртталга шөлүн 4,1 муң дөрбелчин метрни эвээшти ажыглалга киирген.

Күрүнениң болгаш кооператив садыының, нийти ажыглалдың транспортунуң планнары күүсеттинмээн.

Кызыл-Мажалыктың эът комбинадының, «Шагонартяжстрой» трестиниң, Кызылдың № 3 АТБ-зиниң, Таңды райпозунуң коллективтери ийиги кварталда четпес ажылдаан. Кызыл хоорай болгаш республиканың районнары үлетпүрнүң, капитал тудугнуң, транспорттуң, коммунал-чуртталга болгаш садыг адырларының хөгжүлдезиниң социалистиг хүлээлгелерин боттандырбаан.

СЭКП Кызыл хооркому, райкомнар, «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелдиң, «Тыва кобальт» комбинаттың парткомнары, хоорайкүүскомнар, ажыл-агый органнарының удуртукчулары, партия, профэвилел, комсомол организациялары ажылчы чоннар коллективтерин бүдүрүлгениң ажыктыын бедидеринче, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн соксаал чок бедидеринче, күш-ажылдың болгаш бүдүрүлгениң сагылга-чурумун быжыглаарынче, камналгалыг болгаш хумагалыг чорук дээш, социалистиг хүлээлгелерни күүседиринче ажылчы чоннар коллективтерин четпес организастап келген деп доктаалда демдеглээн.

СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң доктаатканы болза:

Кызыл хоорайның болгаш республиканың районнарының социалистиг чарыштың негелделерин 1983 чылдың ийиги кварталында күүсетпээнин барымдаалааш, хоорайлар, районнар аразынга бирги черни тывыспас.

1983 чылдың ийиги кварталында социалистиг чарыштың тиилекчилери кылдыр дараазында коллективтерни санаар база СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун тыпсыр болгаш акша шаңналын бээр:

үлетпүр бүдүрүлгелеринден: үлетпүр продукциязын бүдүрериниң социалистиг хүлээлгезин 106,2 хуу, сайгарарын — 104,2 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн — 108,8 хуу күүсеткен **Улуг-Хемниң ыяш-үлетпүр ажыл-агыйының коллективинге;**

тудуг организацияларындан: социалистиг хүлээлгелерин тудуг-монтаж ажылдарының талазы-биле 146 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн — 127,3 хуу күүсеткен **Тыва автотранспорт эргелелиниң КМК-зының коллективинге;**

транспорттуң болгаш харылзааның бүдүрүлгелеринден: социалистиг хүлээлгелерин чүък сөөртүлгезиниң хемчээлиниң талазы-биле 114,5 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн — 101,4 хуу күүсеткен **Кызылдың № 2 АТБ-зиниң коллективинге;**

садыг организацияларындан: үүрмектеп садар бараан саарылгазының социалистиг хүлээлгезин 102,4 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн — 100 хуу күүсеткен **Кызылдың столоваялар болгаш ресторанар трезиниң коллективинге;**

чоннуң коммунал-амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелеринден: амыдырал ачы-дузазы чедирерин боттандырарының социалистиг хүлээлгелерин 103,6 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн — 105,5 хуу күүсеткен **Барыын-Хемчик районнуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиниң коллективинге.**

Бо чылдың ийиги кварталында социалистиг чарышка ийиги черни ээлээн деп дараазында бүдүрүлгелерни санаан болгаш СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир вымпелдерин тывыскан: **үлетпүр бүдүрүлгелеринден — Кызылдың эът комбинады; тудуг организацияларындан — «Тыва тудуг» трестиң № 48 тудуг эргелели, транспорттуң болгаш харылзааның бүдүрүлгелеринден — Шагаан-Арыгның АТБ-зи; садыг организацияларындан — Мөңгүн-Тайга райпозу;** чоннуң коммунал-амыдырал хандырылга бүдүрүлгелеринден — **«Водоканал» эргелелдиң коллективи.**

1983 чылдың ийиги кварталында «Тыва даг-дүгү» комбинаттың, Тываның электри четкилериниң, «Тыва көдээ тудуг» трестиң № 1070 КМК-зының, Тываның авиабүдүрүлгезиниң, республиканың ном садыының, Тувкоммунэнергонуң коллективтериниң база чедиишкинниг ажылдааның доктаалда айыткан.

Чылдың планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедир болгаш ажыр күүседир дээш организакчы база масса-политиктиг ажылды күштелдириниң сорулгаларын доктаалда тодаргайлаан.

1982—1983 чылдарның кышкы үезинде мал кыштагладыышкынын чедиишкинниг эрттирер, мал продуктуларын бүдүрерин болгаш садарын көвүдедир талазы-биле социалистиг чарыштың түңнелдерин СЭКП Тыва обкомунуң бюрозу, республиканың Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому үндүрген.

1982—1983 чылдарда мал кыштагладыышкынының түңнелдерин өөренип көргеш, районнарның партия, совет, ажыл-агый органнары, профэвилел болгаш комсомол организациялары, совхозтар, фермалар, бригадалар коллективтери болгаш дыка хөй малчыннар эрткен кышкы агаар-бойдустуң берге байдалдарында чамдык экн көргүзүглерни чедип алган деп, СЭКП обкомунуң бюрозунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң хүлээп алган доктаалында демдеглээн. 1982—1983 чылдарның кыштаглаашкынының тос айларында сүт бүдүрүүшкүнү ооң мурнундагы үеге деңнээрге 6,2 хуу, эът—6,8 хуу, сүт садып алыры 11,1 хуу өскен.

Мал кыштаглаашкынын чедиишкинниг эрттирер, мал продуктуларын садарын болгаш бүдүрерин көвүдедир талазы-биле районнардан болгаш совхозтардан эң экн черлерни Таңды районнуң ишчилери ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң коллективи, чамдык дыка хөй бригадалар болгаш фермалар, бүдүрүлгениң мурнакчылары челип алганнар. «О. Шынаа» совхозтуң Б. С. Чооду удурткан хойжу бригадазы төрүүр чүс баш хойдан-на 98 хураганны алган, «Саян» совхозтуң Өөк сүт-бараан фермазы (бригадири А. И. Лопсан) социалистиг хүлээлгезин 108,2 хуу күүсеткен, ук ферма бир инекке онааштыр 1588 килограмм сүттү саган, республиканың 67 малчыны төрүүр чүс баш хойга онааштыр 100-тен өрү хураганны алган.

1982—1983 чылдарда мал кыштагладыышкынының үезинде дыка хөй районнар болгаш совхозтар четпес ажылдаан дээрзин СЭКП обкомунуң бюрозунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң база ВЛКСМ обкомунуң хүлээп алган доктаалында айыткан. Кыштаглаашкынның тос айларының дургузунда малдың янзы-бүрү аарыглардан өлүп хораар чоруу ооң мурнунда кыштаглаашкындан 27,9 хуу хөй болган. Ылаңгыя Бай-Тайга, Өвүр, Тожу, Каа-Хем районнарның ажыл-агыйларында чидириг хөй. Чаа төрүттүнген хураганнарны, бызааларны болгаш өске-даа чаш төлдү ажаап, тежээп турарында улуг четпестерни дыка хөй совхозтар болдурган. 1983 чылдың июль 1-ниң байдалы-биле көөрге, төрүүр чүс баш малга онааштыр чаш төл эрткен чылдыындан сес хуу кызырылган, а Бай-Тайга, Каа-Хем районнарның совхозтарындан 22—25 баш кызырылган.

Мал продуктуларын бүдүрерин көвүдедир, кышкы үеде малды чүзүн аайы-биле бүрүн камгалап алыр дээш чамдык СЭКП райкомнары, райкүүскомнар, совхозтарда парткомнар, профэвилел болгаш комсомол организациялары күжениишкин үндүрбээн, совхозтарның, фермаларның, бригадаларның чамдык удуртукчуларының ээ-харыысалга чок чоруу-биле эптежип келген деп, хүлээп алган доктаалда айыткан.

Чайның таарымчалыг үезин ажыглап, хожудаашкыннардан уштуналарының аргаларын чамдык удуртукчулар ажыглавайн, мурнуку хевээр эреңгей ажылдап турар.

1982—1983 чылдарның кышкы үезинде мал кыштагладыышкынын чедиишкинниг эрттирер, мал продуктуларын бүдүрерин болгаш садарын көвүдедир талазы-биле социалистиг чарышка дараазында черлерни тиилекчи деп санаан:

— **төп зонаның районнарындан—ТАҢДЫ** районну;

— **төп зонаның совхозтарындан—ССРЭ-НИҢ 50 ЧЫЛЫ АТТЫГ** совхозту.

Таңды районга болгаш ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозка СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң база ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун, I чергениң дипломун база районга—1000 рубль, совхозка — 500 рубль түңнүг акша шаңналын тыпсыр деп ук доктаалда демдеглээн.

Мурнуу болгаш барыын зоналарның районнары болгаш совхозтары чидириглерни малдың бүгү чүзүн аайы-биле болдурганын барымдаалап көргеш, оларга шаңналдыг черлерни тывыспас деп шиитпирлээн.

Мал бригадаларының, сүт-бараан фермаларының коллективтериниң болгаш бүдүрүлгениң мурнакчыларының аразында чарыштың тиилекчилерин илереткен. **Бригадалар болгаш фермалар коллективтериниң аразынга** чарышка тиилекчи болганнарга I чергениң дипломун болгаш 150—250 рубль чедир түңнүг акша шаңналын тыпсыр.

Малчыннарның аразында чарыштың тиилекчилерин дыштанылга бажыңнарынче, УАЧДже, ол ышкаш турисчи путёвкалар-биле, өртектиг белектер, акша-биле шаңналыр. Онза шылгарааннарга СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң, ВЛКСМ обкомунуң хүндүлел бижии-биле болгаш «XI беш чылдың шалыпчызы» хөрек демдээ-биле шаңналыр.

Мал кыштагладыышкынының үезинде илереттинген четпестерни үндезини-биле чайлаарын, чайгы таарымчалыг үеде продукция бүдүрүлгезин эң долузу-биле чедип алырын хандырарын, малдың бүгү чүзүнүн менди камгалап алырын СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга, парткомнарга, партия эге организацияларынга, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга даасқан.

Бүгү организакчы болгаш масса-политиктиг ажылды күрүнеге мал продуктуларын садар, малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр талазы-биле чыл планының күүселдезинче, Тываның 40 чылын төлептиг уткуурунче угландырар.

Албанның найыралдыг аян-чоруу-биле

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чалалазын ёзугаар Венгр Улус Республиканың ВСАП ТК-ның Бирги секретары Янош Кадарга баштаткан партия-чазак делегациязы июль 18-те Москвада албанның найыралдыг аян-чоруун кылып чедип келген.

Я. Кадарны, делегацияның өске-даа кежигүннерин СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы Г. А. Алиев, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары М. С. Горбачёв, СЭКП ТК-ның секретары К. В. Русаков олар самолёт чадазының чанынга уткуп алган.

Ол ышкаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы Н. В. Талызин, ССРЭ-ниң ВУР-да элчини В. Н. Базовский, албанның өске-даа кижилери ВУР-нуң партия болгаш күрүне ажылдакчыларын база уткааннар.

Уткааннарның аразынга ВУР-нуң ССРЭ-де элчини Ш. Райнан база турган. Найысылалдың ажылчы чоннарының төлээлекчилери, ВУР-нуң Москвада өөренип болгаш ажылдап турар хамаатылары аалчыларга адыш часкаашкыны-биле байыр чедирип турганнар.

Аэродромга ВУР-нуң болгаш ССРЭ-ниң күрүне туктарын көдүрген, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштерниң үш хевириниң — курагаг чер шериглериниң, Шериг-Агаар Күштериниң болгаш Шериг-Далай Флодунуң төлээлекчилериниң хүндүлел таңныылын чыскааган. Оркестр ийи чурттуң күрүне гимннерин күүсеткен. А. А. Громыко биле Я. Кадар совет дайынчыларның чыскаалын эргээн.

Аэродромга ужуражыышкын ёзулалы хүндүлел таңныылының чыскаалын эртери-биле доозулган.

Акы-дуңма чурттан келген аалчылар Кремльче чорупкан.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ю. В. Андропов Я. Кадарны, делегацияның өске-даа кежигүннерин Кремльге, Кремльдиң Улуг ордузунуң чанында шөлге чүректиң ханызындан акы-дуңма ёзу-биле уткуп, байыр чедирген.

Кремльге ужуражыышкынның ёзулалынга эштер А. А. Громыко, Г. А. Алиев, М. С. Горбачёв, В. И. Долгих, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков болгаш албанның өске-даа кижилери турганнар.

ВУР-нуң болгаш ССРЭ-ниң күрүне туктарын көдүрген.

Кремльге албан ужурунда ужуражыышкынның үезинде эштер Ю. В. Андропов биле Я. Кадарның кыска беседазы болган.

Мотоциклчилерге үдеткен бөлүк автомашиналарның эрткен кудумчуларынга болгаш шөлдеринге ВУР-нуң болгаш ССРЭ-ниң күрүне туктарын, байыр чедирген транспарантыларны аскылаан. Делегацияны орук дургаар москвачылар чылыы-биле уткаан.

(СЭТА).

САРААТТАР БЕДЭЭН

«ҮТКА 25 чылы» совхоз бо чылын 4100 тонна сигенни, 950 тонна сенажты белеткээр планныг. Ам ында бо талазы-биле ажылдың канчаар чоруп турарының дугайында кысказы-биле таныжып көрээлиңер.

Кежээки хүн чүгүрүүнде кирип, кылын-кылын кара булуттарның артынче чаштынып кирерინге белеткени берген. Ол өйде «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң төп салбырындан ырак эвесте улуг оруктуң солагай талазында хөй-ле тракторлар, ында-мында борбак-борбак кылдыр хөпээнизээн сигеннер көстүп келди. Ооң бетинде дырбааш кошкан «Беларусь» кескен сигенни ийи хажызындан алгаш, чаңгыс узун дилиндек кылдыр бөлүп чоруй бааргa, соондан келген ийи агрегаттың кайызының-даа улуг саваларын удаа-дараа долуп, кезек болгаш-ла бүдүн-бүдүн хөпээннерни салып каап чорлар. Ону көөрге тодазы кончуг, сактырга, ол бүдүн операцияны чаңгыс машина кылып тургу дег.

Ийи хажызын оът-сиген, чашпан дуй үнген улуг эвес буганы арта халааш, оларга чоокшулап чеде бээримге, бажында дырбааш сөөрткен трактор оожумнап доктаапкан соонда, ооң кабиназындан ак хөйлеңниг, шилгедек аныяк оол чиңги кончуг дүже халааш, соонда кожугнуң агрегаттарын тыртып, дыызытпышаан, хынай берди.

Ол совхозтуң мурнакчы аныяк механизаторларының бирээзи, Борбак Шаңмактың удуртканы тускайлаттынган сиген белеткээр бригаданың кежигүнү Валерий Чаш болду. Ооң-биле чугаалажып турумда ийи «улуг сава» сөөрткен «беларусьтарның» башкарыкчылары Борис Сарыг-оол, Анатолий Чаш олар бистиң чугаавыска киржи бердилер.

— Бригадаңарда каш кижи бар силер? — деп, Бористен айтырдым.

— Бистиң бригадада 25 кижини, техниканы 2 звено кылдыр үскен, бир звено кезер, өскези бөлгеш, сарааттаар. Мен ам каш чыл улаштыр сиген белеткээринге ажылдап келдим. Шак ынчаар ийи звено болуп ажылдаарга, ажыл бүдүңгүр-даа, ажылдап алырыдаа экн болур-дур. А кол-ла чүве — ажылдың шынары дээш маңаа кижи бүрүзү харыысалгалыг.

Шөлде хайныккан ажыл-иштиң «изиг» участоктарының бирээзи — сараат салыышкыны. Хөпээннекчилерден ырак эвесте делгем шөлдүң ужунда бир сарааттың сараат салыкчылары чаа-ла эгелеп турлар. Ында бир стогомёт, 2 бөлдүрер агрегат болгаш сараат кырында ийи ажылчын чай чок ажылдаан турлар. Каш-ла минута хире болганда демин чаа-ла куруг турган шөлде кончуг улуг сараат бедип үнүп келди. Сараадын салып доосқаш, механизаторлар кыска чапсар кыла бердилер. Бир тракторнуң кабиназындан мырыңай бичии оол, дерии чода аарак, каттырымзап дүжүп олур.

Ол чедиги классчы Доокпан Дөрбет-оол болду. Акызынга дузалажып, чыл санында сигенге ажылдап тургаш, тракторну башкарарындан аңгыда техниктиг ажаалдазын кылып турар кылдыр өөренип алган. Ооң ажылга сонуургалы улгадып, хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип турарында хоочуннарның бирээзи механизатор Борбак Шаңмак чугаалады.

— Бо чылын сиген кезилдезинче кажан кирдиңер, Сергей Чадамбаевич?— деп, мал чеми белеткээр талазы-биле директорнуң оралакчызы С. Ч. Сундуй-оолга ужуражы бергеш айтырдым.

— Мурнунда чылдарга бодаарга бо чылын орайтап эгеледивис. Ынчалза-даа баштайгы үш хүнде 150 тонна сигенни сарааттап алдывыс. Бо хүннерде совхозтуң девискээринде барык хүн бүрү чаъстаар. Ынчангаш ажылды чамдыкта саададып турар-дыр.

Бо шөлдү доосқаш, каяа баар силер?

— Бистиң 10 кижи составтыг кезер звено Иштии-Хемче чорупкан. Ам бо шөлдүң сигенин сарааттааш, олче көжер бис.

Механизаторлар Борис Сарыг-оол, Валерий Чаш, Борбак Шаңмак, септекчи Константин Монгуш олар баштайгы хонуктарның түңнели-биле нормазын ажыр күүседип, чарыштың тиилекчилери болганнар.

Совхозта сенаж салыры база бо хүннерде түлүктээн. «КСК-100» маркалыг комбайнда Эрес-оол Бүрбү, Сандак Шаалы, Доржу Дактан олар база шалыпкын ажылдап турарлар.

Совхозтуң ажыл-ишчилери мал чеминиң белеткелин кыска хуусаада шынарлыг чорудар деп сорулганы салган шалыпкын ажылдап турарлар.

В. КАРА-САЛ.

ЧУРУКТАРДА: сараат салыышкыны; хөпээн салыр агрегаттар.

Авторнуң фотолары.

ДЕПУТАТ-БИЛЕ УЖУРАЖЫЫШКЫН

СЭКП обкомунуң секретары, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады Д. К. Ооржак Чадаананың № 53 соңгулда округунуң соңгукчулары-биле СЭКП райкомунуң хуралдаар залынга ужуражкан.

СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Ю. В. Андроповтуң аңаа чугаазында түңнелдерни, айтыышкыннарны болгаш партия Тыва обкомунуң X пленумунуң шиитпирлерин Д. К. Ооржак чугаалааш, идеологтуг, масса-политиктиг ажылды экижидер талазы-биле партия организацияларының, коммунистерниң, күш-ажылчы коллективтерниң хүн бүрү чорудар ажылдарынга тодаргай доктаагаан. Совет Эвилелиниң составынга Тываның экн тура-биле каттышканының 40 чылын төлептиг уткуур, Аъш-чем программазын күүседир дээш социалистиг чарышты дээштиг организастаарының, корум-чурумну, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарының айтырыгларынга доктаагаш, соңгукчуларны экн ажылдаарынче кыйгырган.

ЧАРТЫК ЧЫЛДЫЫ КҮҮСЕТТИНГЕН

Он бирги беш чылдың үжү, өзек чылының бирги чартыында «Октябрь 30 чылы» совхозтуң ажыл-ишчилери күрүнеге 10,6 тонна дүктү садып, чартык чылдың планныг онаалдазын 117,8 хуу күүсеткен.

Сөөлгү хонуктарында бо чугула ажыл улам-на шапкынчаан. Кыргылданың баштайгы хүннеринде пунктунуң ажыл-ишчилери хүнде 738 кг дүктү кыргып, класстап, пресстеп, савалап ап турган болза, а сөөлгү хүннерде ол көргүзүгнү 1,4 тонна чедирип, чедиишкинниг ажылдап турар апарган.

А. МОНГУШ.

ХУУСАА БЕТИНДЕ

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажыл-ишчилери Совет Тываның 40 чыл оюнга төлептиг күш-ажылы-биле ужуражыр дээш, он бирги беш чылдың өзек чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир сорулгалыг ажылдап турарлар.

Бүдүрүлгениң коллективи июнь айда 7611 тонна бедик сорттуг даг-дүгүн белеткеп үндүрүп, 263 тонна продукцияны пландан ажыр берген.

Бөдүүн рудадан даг-дүгү арыглаар цехте Надежда Арслановaның удуртканы № 2 ээлчегиниң ажыл-ишчилери ай эгезинден бээр 809 тонна даг-дүгүн бүдүргеш, цехтер аразында социалистиг чарышка тиилекчи болуп, шилчип чоруур вымпел-биле шаңнаткан.

Үүрмектеп сорттаар комплексте Татьяна Баранованың удуртканы № 2 ээлчегиниң ажылчыннары комбинатта ээлчеглер аразында социалистиг чарышка идепкейлиг киржип, 55 муң 550 тонна руданы болбаазырадып, пландан ажыр 6652 тоннаны кылган.

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың коллективи СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң материалдарын, аңаа СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ю. В. Андроповтуң чугаазын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң онгу чыыжының сески сессиязының материалдарын калбаа-биле таныжып, ону изин-биле деткип, ооң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар сорулганы салганнар.

...Даштыкыдан сөөлгү медээлер...

САЛЬВАДОРДА ДАЙЫНЧЫ ХӨДЕЛИИШКИННЕР

МАРИД. (СЭТА). Тура халыышкыннарның чажыт «Венсеромос» радиостанциязының дыңнадыынга үндезилээш, испан ЭФЭ информация агентилелиниң корреспондентиниң сөөлгү үеде кадыг-дошкун тулчуушкуннар түңнелинде шаажылакчылар бир чүс ажыг солдаттарын болгаш офицерлерин оксуңганын демдеглээн. Амгы үеде Национал хосталганың Фронтузу тура халыышкыннарының шивээзи Фарабундо Морасан департаментиниң делгем соңгу районнарын ээлеп турар Чалатенанго департаментиде НХФ-тың отрядтары 33 муниципалитеттерниң 26-зын холга алган, контрольдап турар.

ЧАДТА БАЙДАЛ

ЛОНДОН. (СЭТА) Рейтер агентилелдиң дамчытканы-биле алырга Нджаменаның Хиссен Хабреге баштаткан амгы ёзу-чуруму, Чадтың чөөн талазында Умм-Шалуба районунче амгы үениң француз боо-чепсээ-биле хандыртынган улуг күштерни октап турар. Нджаменаның чазаазының контролюнда кирген Абеше хоорайже агаар-биле, ооң иштинде Заирниң бергени «С-130 Геркулес» дээр американ шериг-транспорт самолёду-биле боо-чепсекти, ок-чемзекти болгаш кывар чүүлдү чедирип турар Рейтерниң дыңнадыглары-биле алырга, Хиссен Хабрениң шериглериниң хөделиишкиннеринге база-ла Заирниң бергени француз бүдүрүлгениң «Мираж» деп самолёттары баштайгы удаа кирипшкен.

СПК АГЕНТИЛЕЛДИҢ ДЫҢНАДЫЫ

ПНОМПЕНЬ. (СЭТА) Кампучияның СПК информация агентилели Кампучия Улус Республиканың суверенитедин болгаш девискээр талазы-биле бүдүн чоруун үрегдээрин Таиланд үргүлчүлеп турар. Таиландының агаар шериниң самолёттары июль 1-ден 7-ге чедир үе иштинде республиканың девискээриниң кырынга хайгыылчы ужудуушкуннарны дөрт катап кылган. Кохконг можунуң эрик кыдыында Кампучияның суглалынче таиланд судноларының 110 катап шургуп киргени илереттинген. Таиландының талазындан Баттамбанг, Поусат болгаш Кохконг можуларның кызыгаар чоогунда черлеринче үгер-боолар-биле 28 катап боолаан. Үгер-боо адыышкынынга чаглактанып алгаш, кхмерлер дээрбечилер республиканың девискээринче ханылап кирерин база оралдажып турган.

...БИБЛИОТЕКА им. А. С. Пушкина

Национально-краеведческий отдел

КИЖИЗИДИЛГЕ АЖЫЛЫН КҮШТЕЛДИРЕР

Партийжи амыдырал

СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, аңаа СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Ю. В. Андроповтуң чугаазында айыттынган программалыг негелделерни болгаш партия обкомунуң оңгу пленумунуң доктаалын амыдыралга боттандырар талазы-биле Сүт-Хөл районнуң партия организациязының сорулгаларының дугайын илеткелчи, партия райкомунуң секретары Д. К. Черлик-оол, райкомнуң ийиги пленумунга чугаалаан.

Идеологтуг болгаш политика-массалыг ажылды комплекстиг чорудуп, ооң амыдырал-биле сырый холбаазын чедип аары чугула дээрзин санал берген эштер демдеглээн. Кижизидилге ажылын күштелдирер сорулга-биле партия организацияларының хөй-ниити организациялар-биле болгаш ажыл-агый удуртукчулары-биле бир демниг ажылы үре-түңнелдиг болуп турар.

Сөөлгү чылдарда Алдан-Маадыр, Бора-Тайга болгаш Ийме суурларда ажыл көскүзү-биле экижээн. Масса-политиктиг ажылдың аңгы-аңгы хевирлерин ажыглап, профилактика хүннерин, чаңгыс аай политхүннерин, дайынның, күш-ажылдың хоочуннары-биле ужуражылгаларны эрттирери чаңчыл апарган. Улус депутаттарының Алдан-Маадыр кодээ Совединиң күүскому чыл дургузунда 53 кижи-биле профилактика ажылын чорудкан.

Чаа тургустунган Сүт-Хөл районда шиитпирлээр ужурлуг айтырыглар хөй. Социал-экономиктиг чаартылгалар-биле чергелештир чаа кижини хевирлээри соңгаарлаттынмас айтырыгларның бирээзи болур дээрзин коммунистер демдеглээннер.

Кижиниң үнези ооң ажыл-херээ-биле тодаргайлаттынар болганда, мурнакчыларның үлегер-чижээ улуг салдарлыг. Пленумнуң шиитпирлеринге хей-аът кирген «Алдан-Маадыр» совхозтуң ажыл-ишчилери чартык чылда күрүнеге эът, сүт садарын 107, дүк дужаарын 102 хуу күүсеткен.

«Октябрь 30 чылы» совхозтуң мурнакчылары, хойжу Ондар Аяк-Хээ, механизаторлар Кара-оол Монгуш, Бады Ондар, чолаачы Оттуг-оол Монгуш Пленумнуң материалдарын күш-ажылчы коллективтерде таныштырып чорудуп турарлар.

Хойжу коданнарже, фермаларже үнүүшкүннерни организастап турар. Кара-Чыраа салбырның активчилери сүт-бараан фермазынга болгаш Чес-Булуңда хойжу бригадага лекция, беседаларны кылган. Ынчалзажок политкичээлдерни эрттирерин таарымчалыг байдалдарны чамдык организацияларда тургуспаан. Кара-Чыраа салбырда ферма ажылчыннарынга кызыл булуңну тутпаан. Саанчыларның уругларын тургузар ясли-сад чок. Школаларда, хову турлагларынга, малчын коданнарда көскү агитацияның деңнели куду. Тайылбыр ажылынче инженер-техниктиг ажылдакчыларны болгаш кодээ ажыл-агыйның специалистерин эвээш кирииштирип турарын орта айыткан.

Пленумнуң материалдарын, чурттуң иштики болгаш даштыкы политиказын тайылбырлап нептередиринге радио, телевидениени, парлалганың ужур-дузазы улуг болбуже малчыннарже 3-4 ховдур солун чедирерин саададыр таварылгалар бар. Радио 3 ай дургузунда ажылдаваан. Телефон харылзаазы үзүктелиишкинниг ажылдап турар. Кадыр-каскак черде чурттап турар малчыннар аарып-аржаанда, кем-херек үүлгедиишкини болганда, бергедээшкиннер туруп келир.

Марксисчи-ленинчи өөредилгени экижидеринче кичээнгейни «Алдан-Маадыр», «Сүт-Хөл» совхозтарның парткомнары угландырган. Башкылар коллективтери агиткварталарга кичээлдерни үргүлчү эрттирип, төрелдер комитеттери-биле ажылды экижиткен. Сүт-Аксы, Бора-Тайга ортумак школаларында партияның иштики болгаш даштыкы политиказынга, улустарның найыралынга хамаарышкан булуңнарны, альбомнарны дерип кылган.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң политөөредилгезин чамдык партия организациялары эреңгей организастап, ону хыналдага албайн турарын четпес деп демдеглээн. Комсомолдуң политөөредилгезинче кичээнгейниң база кудулатканы турган. Пропагандист, агитатор, лектор кадрларны шын шилип алыры оларның белеткелинче, өөредилгезинче сагыш салыры чугула дээрзин санал бергеннер саналдааннар.

Чамдык партия организациялары күш-ажылчы коллективтерге хөй-ниити организацияларынга даянмайн оларның кижизидилге ажылынга ролюн бедидер ажылды күштелдирбейн турар. Эргиниң артыышкыннары-биле болгаш биске чөрүшкек идеологияга удур үезинде ойтур шавыышкынны чорудуп, школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидип, интернационалчы болгаш мөзү-шынар кижизидилгезиниң айтырыгларын чаарты көөрү чугула дээрзин пленумга айыткан.

Кижизидилге ажылынга кодээ клубтарның, библиотекаларның, школаларның үлүү улуг. Районда культура-чырыдыышкын албан черлери ам-даа идей-политиктиг болгаш мөзү-шынар кижизидилгезинге эвээш салдар чедирип турар. Оларның септелгезин чогуур үеде чорутпайн, иштики, даштыкы дерилгезин экижитпейн турар. Уран чүүл көрүлделеринге белеткел кошкак оон репертуарының идейлиг утказы куду, профессионалдыг деңнели чавыс болуп турар.

Сагылга-чурумну быжыглаары кыска хуусааның эвес, а хүн бүрүнүң ажылы болганда, профилактика хүннерин чылдың ужу-кыдыында эрттирбейн, ай санында чорудары чугула. Ол ышкаш комсомолчу оперативтиг отрядтарның ажылын күштелдирери чугула. Чамдыкта кем-херек үүлгедиишкинниң чогуур үезинде сайгарбас чорук бар.

Пленумга районнуң партия организациязының коммунистиг кижизидилге талазы-биле ажылын ханы сайгарып, четпестерни чайладырының оруктарын чугаалашкан. СЭКП ТК-ның июнь (1983) Пленумунуң болгаш СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин болгаш партия обкомунуң оңгу пленумунуң доктаалын амыдыралга чедиишкинниг боттандырар.

А. ХОВАЛЫГ.

ТУРА-СОРУК ТУРДА

Алдын-Бурлактың чурттакчылары чаңгыс чер-чурттуу Борис Седен-Сотту кончуг эки таныырлар. Шериг албазындан халажып келгеш, Борис автошколага өөренип алгаш, машина башкарарының шиизилгезин холга алган. Ажыл-ижи чай чок-даа болза ажылдан хостуг үезинде клубка ол бо-ла чедип келир. Аңаа келгеш, баянга боду ойнавышаан, ырлай бээрге, тааланчыг. А танцы теп, шүлүк номчуй бээрге, улус шыпшың-на баар. Ырлап, танцылавышаан, солун оюн-тоглааны ол бо-ла организастаан турар. Уран чүүлге аныяк кижиниң хандыкшылдыын көргеш клубка ажылдаарын аңаа сүмелээн. Машиназын хүлээдип бээринче ол далашпаан. Чөпшээрешпейн баар дээрге, чонунуң дыштанылгазының одаа—кодээ клубка ажылдаар кижи херек апарган, сеңээ бүзүреп турар-дыр. Канчаарыл? Борис Кужугетович Седен-Сот клуб эргелекчизинге ажылдааш, бир чыл чартык чеде берген.

Клубту Б. Седен-Сот хүлээп ап турда, ажылы кошкак. иштики-даштыкы дериг-херекселдери чедишпес турган, сеңээ бүзүреп турар-дыр. Борис Седен-Сот суурнуң аныяктарын ажылынче эвилелдеп, дем-биле клубтуң ажылынче ханылап кирген. Клубтуң ажылы чоорту хөгжүп эгелээн. Аксы-Барлык кодээ Совединиң күүскомунуң талазындан дузаны доктаамал ап келген.

Дыштаныр хүннерде клубтуң ожиин улуг-биче чон амыратпастаан. Клуб чөвүлели суурда хөй-ниити организациялар-биле кады демнежип, оюн-концертти, кежээлерни, янзы-бүрү ужуражылгаларны эрттирерин эки тургускан. Бөлгүмнер ажылдап эгелээш ында 160 кижи хаара туттунган. Суурнуң улуг-биче чурттакчылары ниити ырының, танцының, шии, уран номчулга, чурук тырттырарының бөлгүмнеринде, күзелдиг-биле киржип турар. Херээженнерниң клубта тургустунганы «Хозяюшка» клубтуң ажылы солун. Үстүнде чүүлдерден аңгыда, спорт секциялары база ажылдап турар.

Бистиң аравыста уран чүүлге хандыкшылдыг бот-тывынгыр артистер эвээш эвес. Клубта уран чүүл удуртукчузу О. Амырбит, культура ажылдакчызы Х. Кужугет, хову бригадазының бригадири К. Саая, кодээ Совет күүскомунуң секретары Т. Хертек, башкылар Ш Салчак, Ш. Сат, Р. Дамба, суггатчылар С.-С. Кужугет, Т. Шожуп-оол, трактористтер М. Мөөктээр, К. Кунгаа болгаш оон-даа өскелерниң сценага ырлаарын, танцылаарын чаңгыс чер чурттуглары улуг сонуургал-биле көөрлер.

Кодээ культура одаанын хөй талалыг ажылының чурттакчылыг черде хөй-ниитиниң корум-чурумга салдары улуг. корум-чурум үрээр чоруктар кызырылган.

Х. ПОПУН-ООЛ.
Барыын-Хемчик район.

КЫЗЫМАА-БИЛЕ МАКТАЛДЫГ

Улуг-Хем районда «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң ажыл-ишчилери чунар-бажыңының ажылын мактаар. Чүдек-Уруг Чиктоловна Лопсан эргелекчилээнден бээр чунар-бажың ажылдавайн баар ындыг таварылга болуп көрбээн. Ооң иштиниң санитарлыг байдалындан ында кызымак. ажылынга бердинген кижилер ажылдап турар-дыр дээрзин эскерип каар. Ынчангаш чунар-бажыңның ажылдаар хүнүнде совхозтуң ишчилери маңаа күзелдиг-биле келирлер.

Чунар-бажыңның одакчызы Дакчының ажылы база макталдыг. Чунар-бажыңны изиди одаарындан аңгыда, ол одалга системазын хынап, үрелиишкин барын эскерип кагза, дарый хемчээн ап, септеп алыр чаңчылдыг. Ынчангаш одалга системазында үрелиишкин чок.

Ч.-У. Ч. Лопсан — алды уругнуң иези. Чөптүг дыштанылгаже үнзе-даа, бүдүрүлгеде ажылдавышаан ак сеткилдиг бөдүүн ижи-биле чонунга мактадып турары ол.

Совхозтуң чунар-бажыңының коллективи бо чылдың бирги чартының планныг онаалдазын ажыр күүсеткен.

С. СОТНАМ.

Көскү агитация

ЧЕДИИШКИННИГ БОЛУР ДИЗЕ

Хүннүң чугула айтырыы болур күш-ажылдың социалистиг сагылга-чурумун быжыглаары-биле чергелештир республиканың бүгү-ле албан черлеринде, организацияларында болгаш бүдүрүлгелеринде көскү агитацияның бо хүннерде бир өзек темазы — ССРЭ-ниң составынга Тываның эки тура-биле каттышканындан бээр 40 чыл оюу, СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырары.

Найысылалда мурнакчы бүдүрүлгелерниң бирээзи «Тудуг кезектери» комбинаттың девискээринге чоокшулап орда, кайы ырактан көстүп турар кызыл улуг хемчээлде бижээн лозуңда «Совет Тываның 40 чыл оюн төлептиг уткуул!» деп бижээн. Көскү агитацияның янзы-бүрү хевирлериниң уран чүүлүн байыдар, ооң дээштиин чедип алыр дээш комбинаттың дирекциязы (директору А. И. Антонов) болгаш партия организациязы (партком секретары В. Н. Бехтерев) улуг кичээнгейни салып турар. Девискээрде, комбинаттың конторазынче кирер эжик мурнунда, бажыңның бирги, ийиги каъттарында, цехтерже кирер узун коридорнуң ханазында база цехтерде көскү агитацияның стенд, плакат, көргүзүг самбыралары, булуң хевиринге кылган чүүлдер күш-ажыл кижизиниң кичээнгейин хаара тудуп турар. Үени чөп ажыглап тургаш, күш-ажылдың сагылга-чурумун сагыырынга, продукцияны шынарлыг бүдүреринге ажылчынны кичээндерип, күш-ажылдың дептшилгелиг аргаларын ажыглап турган, он бирги беш чылдың өзек чылының планныг онаалдаларын чедиишкинниг күүседиринче, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарынче коллективтиң кежигүн бүрүзүн көскү агитацияның ында ажыглаан хевирлери кыйгырып, ооң хей аъдын көдүрүп турар. СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.) Пленумунуң материалдары-биле ажылчыннарны ханы таныштырып, оларның коммунистиг кижизидилгезин экижидери-биле политмассалыг хемчеглерни ап, көскү агитация талазы-биле ажылга чаа угланыышкынны тургузарын комбинаттың партия организациязы шиитпирлээн.

Совет Тываның 40 чылынга аалдар болдурган социалистиг хүлээлгеде демдеглексенчиг чүүлдер хөй. Чижээлээрге, бо чылдың планныг онаалдаларын хуусаадан эрте, декабрь 30-де долу күүседир. Келир чылдың тос айларының планын сентябрь 27-де бүрүн күүседир. Пландан ажыр 29 муң рубльдиң продукциязын сайгарары азы 190 кубометр демир-бетонну чыыры, 120 квадрат метр чазанылга кылыгларын, 112 кубометр бетон кылыгларын бүдүрери көрдүнген.

Бүдүрүлгениң ажыктыын улам ыңай бедидип тургаш, 37 тонна металлды, 75 тонна цементиниң, 300 муң киловатт-шак электри энергиязын, 1500 гигакалорий чылыг энергиязын, 50 кубометр кур ыяшты камнап алырын комбинат хүлээнген. Ол ышкаш чаагайжыдылгага беш чүс ыяшты, чүс чадаң ыяшты, чечектерни тарып өстүрер болгаш спорт шөлүн дерип кылыр. «Партияның планнары — чоннуң планнары!» деп лозуң адаанда аскан көргүзүг самбыраларын тыва угулзалар улам аян кирип турар.

Күш-ажылдың социалистиг сагылга-чурумун быжыглаарынга тускайлап дерээн самбыра дужунда Хүндүлел самбыразы бар. Ында күш-ажылдың мурнакчыларын, комбинаттың чоргааралдарын киирген: бетон-хоюдуглар белеткээр цехтиң начальниги, коммунист Д. Б. Монгуш, чазаныкчы В. П. Кревцов, бригадир, Тыва АССР-ның Дээди Совединиң депутады Л. М. Петрусева, хептекчилер бригадири Д. Б. Сегбе, ыяш цегиниң бригадири М. М. Сувак оларның улгаттыр тырттырган портрет-чуруктарын аскан.

Бирги каътта улусчу контроль булуңу бар. Ол чеди кижи составтыг бюроның ажылын чырыдып турар. «СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин— амыдыралга!» деп лозуң адаанда ийи самбыраның биргизинде комбинаттың хонукта бүдүрген ажылын, а ийигизинде цехтер арызында социалистиг чарыштың түңнелин үндүрүп турар. «Үшкү, өзек чылда — шалыпчы күш-ажыл!» деп лозуңнуг ийи самбырада бригадалар арызының социалистиг чарыжын болгаш комбинаттың чаржып турары бүдүрүлгезиниң көргүзүглерин айлап түңнээш, бижип турар.

«Арагачы болгаш прогулчу чүнү чидирип база ап турарыл?» деп шоодуглуг самбыра-плакат кижиниң кичээнгейин хаара тудар. Ооң чүгле ады безин чүнүң дугайын чугаалап турары илдең. Ону чуруп, бодап кылганы тывызык утказы ханы. Бо самбыра-плакат «Арагалаашкын-биле демисел!» деп булуңнуң алыс утказын улам тодарадып турар. Күш-ажылдың сагылга-чурумунуң каржы дайзыны — арагалаашкын дээрзин булуңда материалдарны номчааш кижи билип алыр. Сөөлгү үндүрүлгеде май айның түңнелин бижээн. Профвилел булуңу, «Ленинчи комсомол» деп стенд база эки дериттинген.

«Ол Хүндүлел дептеринде кирер бижиткен» деп стендиде күш-ажылдың хоочуннарының, мурнакчыларның — он ажыг кижиниң адын чыскаап каан: чазаныкчылар бригадири П. И. Устюгов, ажылчын К. О. Шойлаа болгаш оон-даа өскелер ында бар. Бүдүрүлгениң планныг онаалда күүседиринге көскү агитацияның ролю улуг. Ооң дузазы-биле бүдүрүлгениң мурнунда салдынган сорулгаларны тайылбыр чокка-ла тодаргай билип ап болур. Күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар талазы-биле ажыл комбинатта чогуур деңнелде тургустунган. Ылаңгыя арагачылар, прогул кылырлар-биле демисел, оларга онаап турар хемчег шыңгыы. Планныг онаалдазын чеже-даа ажыр күүсетсе, арагалааш ээрик сергедир черге хонуп, прогул кылганы дээш, үш катап озалдааны азы ажылдан эрте чоруй барганы дээш немелде төлевир бербейн турар. Ол ышкаш чаа квартира алыр ээлчээн соңгаарладыр, ээлчеглиг шөлээзин чүгле кышкы үеде бээр. Бо хемчеглерниң херек кырында боттандырып келгениндее арагалаар, прогулдаар чорук эрткен чылдарга деңнээрге, комбинатта дыка кызырылган. Мындыг хемчеглер бүдүрүлгениң чедиишкинниг ажылдаарынга эки салдарлыг болганы чугаажок.

В. САТ.

МАНГЫШЛАКТЫҢ ДААРТАГЫЖЕ БАЗЫМЫ

КАЗАХ ССР Каспий эриниң чөөн талазында тургустунган Мангышлактың девискээр-бүдүрүлге комплекизи шалыпчы темп-биле хөгжүп турар. Тарас Шевченконуң шаанда чугаалааны-биле алырга, «бурганның уттупканы ораны» бо хүннерде таныттынмазы-биле өскерилген: кужурланчак черлерде суурлар, хоорайлар чатты берген, ногаан ээзимнер өзүп келген. Автомагистральдар, электри дамчыдылгаларының шугумнары, нефть болгаш суг дамчыдыкчылары чүс-чүс километр шөйлүп чоруткан. Чурттаалга чок ээн куруг хову ам магалыг сад кылдыр чечектелген. Тарып өстүрген ногаан ыяш талазы-биле бо чартык ортулук чурттакчы чонунуң бир кижизинге хамаарыштыр алырга чамдык хоорайларны ажып турар.

Областың ажыл-ишчилериниң чоргааралы—Шевченко деп аттыг чараш хоорай. Ийи чыл болгаш-ла маңаа чаа микрорайон туттунуп, хөй-ниити черлери ажыглаалга кирип турар

Хоорайларның болгаш суурларның өзүлдези-биле чергелештир амыдырал хандырылгазы калбарган. Эрткен он чылдарда чээрби чаа школаларны, уруглар садтарын болгаш яслилерни, беш клубтар болгаш Культура бажыңнарын ажыглаалга киирген.

ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма дузазы эвес болза, Мангышлактың хөгжүлдезинге бөгүнгү чедиишкиннер кайын чедип алдынар. Мында Төрээн чурттуң 95 нация болгаш улустарының төлээлери ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Шевченко хоорайның кол кудумчузу—В. И. Ленин аттыг улуг кудумчу

И. БУДНЕВИЧТИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

ЧАГЫГЛАР КҮҮСЕЛДЕЗИ

Макеевканың Киров аттыг заводундан бараанныг продукцияны график ёзугаар хажык чокка долу ассортиментизи-биле чүдүрүп чорудары шуут чурум апарган. Ажылды ынчаар тургусканы чагыкчылар мурнунга кээргелиг хүлээлгелерни долу күүседир арганы коллективке берип турар.

Макеевчилер-биле ажыл-агыйжы харылзаалыг он ажыг муң бүдүрүлгелерге продукцияны чүдүрүп чорудары заводтуң специалистериниң кошкаш дивес хыналдазында турар. Металлга чагыкчыларның негелдези кайы хире долу хандыртынып турарындан улус ажыл-агыйының үзүк-соксаал чок ажылдаары хамааржыр деп чүвени мында эки билип турар.

Заводтуң тус-тус цехтери болгаш участоктары продукцияның бүгү даңзыларының аайы-биле тода даалгаларны алыр. Чагыгларны информация-саналга төвүнге бөлүктээр: электроннуг саналга машиналарының дузазы-биле экономистер сес прокат станнарының бирээзинге-ле хемчээл хевир аайы-биле ажылдын программазын тургузар. Ында айның хонуу аайы-биле продукцияны чүдүрүп чорударының хуусаалары база айыттынган турар.

— Шалыпкын контроль коллектив бүрүзүнүң салыышкынын үнелээриндеп аңгыда ажыл-херектиң байдалынга дээштиг салдар чедирерингe ажыктыг — деп бүдүрүлге килдизиниң начальниги П. Бадырев чугаалаар.— Чагыглар күүселдезиниң байдалын неделяда бир катап түңнеп турар бис. Бригадирлерден эгелээш цехтер начальниктеринге, кол специалистерге чедир бүгү черлерниң удуртукчуларының хууда харыысалгазын бедиткен.

Ам цехтер аңаа-ла продукция бүдүргени дээш эвес, а чагыгларны күүсеткени дээш улуг харыысалгалыг. Бир эвес завод күрүне планын ажыр күүсеткен а чагыгларны долузу-биле күүсетпээн болза, чагыглар ёзугаар чедир бербээни продукциянын өртээ хире акша-хөреңгини тырттырар. Ындыг чурумну эрткен чылдан бээр ССРЭ-ниң Күрхандырылгазы доктаадып киирген. Оон-биле кады чагыгларны долу күүсеткени дээш немелде шаңналды алыр.

Чагыгларны долу күүседип тургаш металлургтар ээлээн улуг олчалыг-даа болуп турар: чыл эгезинден ол түң ийи миллион рубль ашкан.

О. ТАГУНОВ.
Макеевка.
СЭТА-ның корр.

ОРУК АШТАЛГАЗЫ

Мөңгүн-Тайга районнуң «Мөген-Бүрен» совхозунуң девискээринде ыңай-бээр аргыжар оруктарның кадыр-берт, багайын барымдаалааш, оларны септээр, аштаар база чаарты кылыры-биле чеди кижи составтыг звенону тургускан. Ол ажылга ажыглаары-биле совхоз дирекциязы бир тракторну, бир самосвалды берген. Ук звено Мөген-Бүрен хемниң бажындан куду 5 километр малгаштыг орукка сай төп, 7 километр кадыр черлерни таарыштыр кылганнар. Достак Надын-Хөөевич Салчак звенонуң ажылын билдилиг удуртуп турар. Коллектив арызында эп-найыралдыг болгаш ажылы бүдүнгүр Хүнде нормазын 110—120 хуу күүседип турар мурнакчылар — Кара-оол Хертек, Виктор Кара-Сал, Олег Салчак. Малдырганныг-Өзен-Аксы, Согуналыг-Ой-Аксы. Алдыы, Үстүү-Мозагалар болгаш Доора-Даг баары деп черлерниң берге оруктары эки шынарлыг кылдыр кылдынган.

Ынчалза-даа «Мөген-Бүрен» совхозтуң девискээринде берге, кылыр ужурлуг оруктар ам-даа эмгежок. Чижээ, Мугур-Шегетей, Ортаа-Шегетей, Тоолайты деп черлерниң оруктары ыңай-бээр аргыжарынга кончуг таарымча чок. Ол черлерде оруктарда улуг-улуг хая даштар эмгежок, оларны оюп эртер орук база чок.

Бо оруктар-биле районнуң республиканың харыысалгалыг ажылдакчылары хөй катап чораан, ынчалза-даа ону экижидери-биле дузалажып, сүме кылганы дыңналбас. «Мөген-Бүрен» совхозтуң девискээринде оруктарны экижидери-биле совхоз дирекциязы улуг шефтерни организастаары болгаш үстүкү черлерниң кичээнгейи, улуг дузазы негеттинип турар.

У.-Д. ИРГИТ.

Редакцияга чагаалар

ХАРЫЫСАЛГА ЧОГУНДАН

Сыстыг-Хем суурда садыг, культура албан черлериниң ажылында бар чамдык четпестерниң дугайын маңаа бижип көрейн.

Суурда магазинниң садыгжылары Дорофеевтерниң ажылынга харыысалгазы кошкак, чонунуң хереглелин хандырарынче шоолуг кичээнгей угландырбайн турарлар. Час дүжерге-ле «магазинни өске кижиге хүлээдир улус бис» дижип, ол чылдагаан-биле ажылын кошкадыптарлар. 1982 чылдың чайынында ындыг болду, магазинге хүн бүрүнүң эргежок чугула барааннары үзүктелип турду. Санаашкын үезинде ажыл саат чок болзун дээш ынчаар чаңнап турганы ол боор деп бодал тургустунуп турган. А херек кырында ындыг болбаан, магазинни өске кижи-даа хүлээп албаан. Элдеп-ле чүве? Чүү дээр боор, хүлээнген херээнге харыысалга чогу ол-дур.

Магазинде байдал ам-даа ындыг. Суурнуң чурттакчылары барааннаар дээш албан-биле Кызыл кирип, шүүдеп турар. Сезон аайы-биле бараан кииреринин бодавайн-даа турарлар.

Л. АК.
Тожу район.

«КАДАРЧЫ» БАР ДЭЭР, А...

«Тиилелге» совхозтуң ажыл-ишчилериниң хөй кезии хуузунда инектерлиг. Кодээ черге мал-маган тудары дег эки чүве кайда боор. Хайлыг чүве — инек кадат чок. Ол айтырыг ам таптыг-ла дөрт чыл орта шиитпирлеттинмейн турар. Айтырыгны Кур-Чер кодээ Совединиң күүскомунга тургузуп келирге. «кадарчы бар, тургузуп каан болгай бис. шиитпирлеттинген айтырыг-дыр ол» деп харыылаар. Ындыг чүве болза. кадарчы чөп көзүлбезил ынчаш? Хамаатыларның инектери суурда, ооң чоок-кавызында углаан-на черинде чүге чоруп турарыл?

Кодээ Советтиң күүскому чугула бо айтырыгже катап эглип көрзе чүл?

К. МОНГУШ.

ЭКИЖИДЕР АРГАЛАР БАР

Кызыл хоорайның чурттаалга-коммунал ажыл-агыйының ажылдакчылары партия болгаш чазактың ажылчы чоннарның чагааларын, билдириишкиннери болгаш хомудалдары-биле ажылды экижидериниң дугайында шиитпирин деткип хүлээп, ону экижидериниң хемчеглерин ап турар.

Ажылчы чоннарның чагаалары-биле ажылдың түңнелин анализтевишаан, чедер-четпестерни шүгүмчүлекчи ёзу-биле көрүп тургаш, бистер чурттакчы чоннуң хандырылгазын экижидер оруктарны тып турар бис.

Чамдык бүдүрүлгелерниң болгаш эргелелге чагыртыр ведомстволарның ажылынга четпестер турганын миннир апаар. Келген медээлерни демдеглевес, чидирер, харыы чок арттырар, хемчег албас таварылгалар турган. Чурттакчы чонну дорт хандырып турар бүдүрүлгелерде безин хомудаллар болгаш саналдар дептери чок боор, чон-биле эвилең эвес, оларге кичээнгей кошкак турган.

Эрткен чылдың дургузунда алдынган чамдык тодаргай хемчеглерниң түңнелинде септелге болгаш чурттаар чер дугайында чагаалар 1981 чылдыындан ийи катап кызырылган. Харыылар чогуур үезинде бердинип турза-даа, хемчеглер үр үениң иштинде алдынмас чоруктар бар. Бо чылын келген чагааларның саны эрткен чылдыындан эвээжевээн, харын-даа хөй. Ай санында 12-ден 15 чедир кижилер чурттаар черниң септелгезиниң, коммунал болгаш чурттаалга хандырылга айтырыглары-биле холбашкан чагааларны бижип турар. Чагааларның хөй кезии чурттаалга трезиниң, чунар-бажыңнарның, аалчылар бажыңнарының ажылының дугайында боол турар. Эргелелдерге болгаш бүдүрүлгелерге бо чылдың беш айларының дургузунда 36 ындыг чагаа, хомудалдар келген.

Мурнуку чылдарда ажылчы чоннар хомудалдарны чурттаалга трезинче эвес, үстүкү органнарже киирип турган. Ам хемчеглер алдынып турар апарган болгаш тресче бижип турарлар.

1982 чылга деңнээрге коллективтиг чагааларның саны эвээжээн. Катап кирип турар хомудалдар ийи-чаңгыс. 1982 база 1983 чылдарның эрткен айларының дургузунда эргелел чурттаалга айтырыгларынга хамааржыр 150 айтырыгларны контрольга алган. Оларның 123-ү сайгартынган болгаш шиитпирлеттинген. Чагааларны сайгарып көөр үези кызырылган, ынчалза-даа ай чыгыы саадаткаш, харыылаар ийи-чаңгыс таварылгаларны чок деп болбас.

1983 чылда хоорай Совединиң күүскому база чурттаалга-коммунал ажыл-агый эргелели хамаатыларның паспорт киир бижидилгезиниң контролюн күштелдирген. Ол ажылды харыылаары-биле тускай комиссия тургустунган болгаш ажылдап турар. 2 ай иштинде комиссия 30 билдириишкиннерни сайгарган. Ол ажылдың түңнелинде элээн бажыңнар хосталып турар болгаш оларны ээлчегде турарларга хуваары көвүдээн деп чурттаалга шөлүнүң № 2 бүдүрүлге-ажыглал участогунуң начальниги Л. В. Жукова түңнээн.

Хоорайның санитарлыг байдалы дээш бистер, коммунал ажыл-агыйның ажылдакчылары, шиитпирлээр хөй айтырыгларга таваржып турар бис. Бистерге келген ажылчы чоннарның чагааларын сайгарып олура, бистер-биле деңге хоорайны, каас-шиник, ногаан, арыг-силиг болдурарынче сагыш салып бижип турар эштер барынга өөрүп турар бис.

Рабочая кудумчузундан бөлүк чурттакчылар ол кудумчуда 89—91 дугаарлыг бажыңнарның чурттакчылары боттарының туразы-биле тудуг туткаш, тротуарларның чаагайжыдылгазын үрээннер деп бижээн. Пролетарская кудумчузунда № 201 бажыңның чурттакчызы Г. Грачева ооң чоок кавызында бажыңнарының чурттакчылары богун шуут-ла кудумчуже үндүрүп, мында бок төгер чер организастап алганының дугайында бижээн. «Тыва кодээ тудуг» трестен Т. Лубышев тудугжулар чер казып тура, ногаан ыяштарны үреп турар деп сеткили дувүреп бижээн.

Албан черлериниң бажыңнарында чурттап турар кижилерден чагаалар саны көвүдеп турар. Респотребсоюз, «Тыва кодээ тудуг» трест, Тыва электри четкилери, «Каа-Хем» хөмүр-даш разрези дээн ышкаш организацияларның бажыңнарының чурттакчылары үргүлчү бижип турар.

Хамаатыларның чагаалары, билдириишкиннери-биле ажылда четпестер ам-даа бар боол артпышаан. Чагааларга харыылар озалдап турар. Бо талазы-биле ажылдың багай чорун турары чунар-бажың, хеп чуур черлер комбинатының бүдүрүлге удуртукчулары солушканы-биле илерээн. Ында хомудалдар болгаш саналдар дептери читкен, регистрация журналдары доктаамал эвес долдуртунуп турган. Чунар-бажың ажылдакчыларының харыысалга чогундан чунуп келгеннерниң идик-хептери чидип турар болгаш олар администрация, улус судунче хомудалды киирип турар.

Сөөлгү үеде бүдүрүлге-ажыглал участогунуң адресинге хөй хомудалдар кирген. Үр үеде септелге ажылдары чоруттунмайн турарынга чурттакчылар хомудап турар. Хоорайның № 4. 5 микрорайоннарында 16 бажыңнарның дээвиири дамдылап турар, оон септелгези узамдыккан.

Ажылчы чоннарның чагаалары-биле ажылды экижидери дээрге хамыктың мурнунда тодаргай хемчеглерни алыры-дыр. 1982 чылдың сентябрь 29-та «Хоорайның чурттаалга фондузун экижидер хемчеглер дугайында» хоорай Совединиң сессиязының шиитпирин күүсетпишаан, 1983 чылда чурттаалга бажыңнарының профилактиктиг септелгезиниң планын шиңгээдип эгелээн бис. Олар график ёзугаар 46 бажыңның септелгезин чорудар. Чунар-бажыңнарның ажылын сегидери-биле капитал септелге болгаш эде кылыр ажылдарны чорудары негеттинип турар. Ол ажылды чоокку үеде «Оргкоммуналадка» бүдүрүлгези чорудар. Чунар-бажыңнарның санитарлыг байдалың «Санитария хүннерин» доктаамал чорудуп тургаш бедидер.

Ынчангаш чурттаалга-коммунал ажыл-агый эргелелинде чурттакчы чоннуң хандырылгазын экижидип шыдаар аргалар бар.

Л. ХАСАНОВА,
Кызыл хоорсовединиң күүскомунуң коммунал ажыл-агый эргелелиниң начальниги.

МЕДИЦИНА ТЕХНИКАЗЫНЫҢ АЖЫГЛАЛЫ

Республиканың эмнелге черлериниң баазазынга медицинаның чаа-чаа аппараттары чылдың-на кээп турар. СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели 1977 чылдың сентябрьда «Чоннуң кадыын камгалаарын экижидериниң хемчеглериниң дугайында» доктаалды хүлээп алган соонда, бистиң республиканың эмнелге черлериниң дериг-херекселдер-биле болгаш медицина аппараттары-биле хандырылгазы улам экижээн.

Сөөлгү үеде эртем-техниканың сайзырааны-биле холбаштыр медицина аппараттары улам экижип, нарыыдаан. Республиканың онкология диспансеринде, туберкулёзка удур эмнээр диспансерде, Барыын-Хемчиктиң район эмнелгезинде «РУМ-20П» маркалыг телевизор хевирлиг тускай аппаратта рентгенолог эмчилер ажылдап турарлар. Оон ыңай республиканың онкология диспансеринде аарыг кижини рентгенниң көзүлбес херелдери-биле эмнээр болгаш радиоизотоптуг нарын шинчилелдерни кылыр чаа аппараттар бар.

Республиканың районнар, участоктар эмнелгелеринде болгаш найысылалдың эмнелгелеринде аарыг кижилерни шинчиир, эмнээр чаа-чаа аппараттар чылдың-на немежип турар. Электрокардиограмманы телефон дамчыштыр чорудары 1981 чылда Бии-Хем районнуң төвү Туран хоорай-биле Кызылда республиканың № 2 эмнелгезиниң аразынга шиңгээдип алдынган. Шак ындыг электрокардиограмманы телефон-биле дүрген дамчыдарын республиканың бүгү районнарының төптери-биле сожары чоокку үениң планында кирген.

Амгы үеде Тываның эмнелге черлеринде ниитизи-биле 5,5 миллион рубль өртектиг янзы-бүрү аппараттарны, дериг-херекселдерни ажыглап турар бис. Найысылалдың болгаш районнарның эмнелгелеринде стационарга база палатага эмнээринге ажыглаар 65 рентген аппараттары, туберкулёзка болгаш өске-даа аарыгларга удур шинчилге чорудар флюорографияның 16 аппарады, кезиишкин үезинде тындырарынга ажыглаар 128 аппарат, чүрек аарыглары шинчиир электрокардиографияның 58 аппарат болгаш лазерлиг 2 скальпель, ижин-шөйүңдү аарыгларын шинчиир оптикалыг стерилизатор дээр эмнелге херекселдери хайындырар болгаш изидер шкафтар дээш өске-даа бар херекселдерни чыскаап бижиир болза хөй.

Республиканың «Медтехника» баштаар чери чүгле 1982 чылда эмнелге черлеринге ниитизи-биле 808,7 муң рубльдиң эмнелге аппараттарын, дериг-херекселдерин саткан. Бо чылдың планында 760,7 муң рубльдиң көрдүнген. Ооң иштинде чаа туткан эмнелгеге дерип тургузар аппараттар база бар.

Эмнелге черлеринде ажыглалаттынып турар аппараттарның үр үеде эки ажылдаары оларның техниктиг хайгааралындан кол хамааржыр. Республиканың эмнелгелеринде ажыглап турар аппараттарның техниктиг хайгааралын «Медтехника» баштаар чериниң эмнелге аппараттары септээр бүдүрүлгези харыылап кылып турар. Ол бүдүрүлгениң техник-мастерлери үрелген аппараттарны ийи хонук дургузунда септеп, шалыпкын ажылдап турарлар. Районнар эмнелгелеринде үрелген аппараттарны септээри-биле техник-мастерлер Кызылдан үнүүшкүннер кылып, хыналданы кошкатпайн келген.

Найысылалда болгаш районнарда эмнелге аппараттарында ол техниканы тускай өөренип, билип алган кижилер ажылдап турар. Республика эмнелгезиниң, онкология диспансериниң, Бии-Хем, Барыын-Хемчик районнар эмнелгелериниң ажылдакчыларының медицина аппараттарын шиңгээдип, билип алганы чедимчелиг. Эмнелге аппараттарын эки, бүдүрүкчүлүг ажыглаар дээш «Медтехника» баштаар чери, оларның-биле ажылдап турар эмчи ажылдакчыларының тускай өөредиин чылдың-на эрттирип турар. Ынчалза-даа эмнелге аппараттарын ажыглап, кадагалап турарында улуг четпестер бар.

Каа-Хем район эмнелгезинде ЦНИДИ дээр дезкамера 1979 чылдан эрткен чылга чедир ажыглаттынмайн турган. Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг хоорайга болгаш Чаа-Хөл эмнелгезинде стерилизаторлар тургузар чер чогу-биле ажыглаттынмаан. Чөөн-Хемчик район эмнелгезиниң ажылдакчылары 735 рубль өртектиг флюорография аппарадын Кызылдан самосвалга чүдүрүп алгаш, үрей сөөрткеш, ажыглавааннар.

Чамдык районнарның улуг эмчилери эмнелгелеринге келир үеде ажыглаар аппараттарны баш бурунгаар чагыдып алырын бодавас, харысалга чок чорууну көргүзүп келгеннер. А чамдыктары чагыдып, садып алза-даа, оларны үе-шаанда ажыглавазындан үнелиг эт-херекселдер үрелип, тоймаглаттынып турар фактылар кайы хөй. Бо хүннерге чедир республика эмнелгелериниң саткылап алгылааны 8 муң рубль өртектиг янзы-бүрү эмнелге аппараттарының ажыглаттынмайн турарынга эптежир арга чок.

Эрткен чылын Кызылга болгаш чамдык районнар эмнелгелеринге эмнелге аппараттарын эки, негелдеге дүүштүр ажыглаар сорулга-биле оларның радиацияга удур камгалалын база чер-биле тудуштурулгазын эде кылгылаан. Эмнелге аппараттарын үрелиишкин чок, бүдүрүкчүлүг ажыглаары чугула сорулга болур. Ынчангаш Ак-Довурак, Чадаана, Шагаан-Арыг хоорайларга «Медтехника» баштаар чериниң эмнелге аппараттары септээр салбырларын ажыдары чугула апар чыдар.

Сөөлгү үеде кээп турар нарын аппараттар аарыг улусту шын шинчииринге, эмнээринге эмчилерге улуг дузаны чедирип турар. Ынчангаш эмнелгелерниң улуг эмчилери эмнелге аппараттарын чөп ажыглаарынче, эки кадагалаарынче улуг кичээнгейни салыр ужурлуг.

О. ОНДАР.
Тыва АССР-ниң кадык камгалал министриниң оралакчызы.

СОВЕТ СУДНОНУҢ ЧҮЪГҮ

НИКАРАГУА. Бодунуң интернационалчы хүлээлгезинге шынчы Совет Эвилели иштики болгаш даштыкы реакцияга удур демиселди чорудуп турар Никарагуаның хамаарышпас экономиказын тургузуп алырынга деткимчени көргүзүп турар.

ЧУРУКТА: бульдозерлерни, автобустарны, көдээ ажыл-агыйның техниказын Каринто портта чедире берген «Надежда Крупская» дээр кургаг чүъи чүктээр совет судноның чүъгүн дүжүрүп тур.

Г. НАДЕЖДИННИҢ фотолары.
СЭТА-ның тускай корр.

РЕВОЛЮЦИЯ КАМГАЛАНЫРЫНГА БЕЛЕН

Делгем проспектилерлиг болгаш кызыл кудумчугаштарлыг, колонналдыг үеде туттунган бажыңнарлыг, Сан-Хосе-Баутистиң XVI чүс чылдың төнчүзүнде туттунган өндүр улуг дуганныг төп шөлдүг, 1978 чылдың сентябрьда тура халыышкын үезинде сомосачы гвардияга үрегдеттирген ажылчын кварталдарлыг Леон хоорай бисти уткаан. Ол хоорай Никарагуаның соңгу-барыын талазында турар. Июльдуң бо хүннеринде ол шинчи кирип, чаартына берген. Чаа сесерликтерни кылган, тротуарларны септээн, ажылчыннар чурттаар чаа бажыңнарны хоорай кыдыында туткан, чапчаа почтамт ажыглалга дораан кирер.

Сандиночу революцияның маадырларынга тураскаалды Леонның мурнуу талазында Фортинде тургускан. Чоннуң тиилээринге чедир барык ийи неделя мурнуу чарыында, 1979 чылдың июль 19-та, сомосачы гвардияның улуг гарнизонун Фортинге чылча шапкан, ооң соонда Леон Никарагуаның баштайгы революсчу найысылалы апарган. Революстуг шимчээшкинге ачы-авыралы, чурттуң политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг амыдыралынга улуг салыышкыны дээш бо чылын ол хоорайны улусчу революцияның 4 чыл оюнга тураскааткан байырлалдар эрттирер төп чер кылдыр шилип алган. Бо хүн хоорайның кол шөлүн 200 муң ажыг никарагуалар долуп келир. Улусчу эрге-чагырганы тургузар дээш демиселге амытынын берген маадырларны оларның-биле кады тураскаар, боо-чепсекти холга туткаш, ол эрге-чагырганы камгалап, чурттуң социал-экономиктиг хожудаашкынын чок кылыр дээш демисежип турар кижилер-биле эп-сеткилин каттыштырып турарын көргүзер дээш даштыкы делегациялар база байырлалда келген.

Ажыл-ишчи тургузуушкунга 4 чыл — чаржынчыг хуусаа-дыр. Ынчангаш харын революсчу Никарагуаның чедиишкиннери сеткил өөрүнчүг. Сомосачы диктатураның үезинде Никарагуаның тараачыннарынга ажыглалдыг черниң чүгле 4 хуузу онаажып турган. Аажок хөй санныг көдээ чурттакчылар ажыл чокталып, оларның өг-бүлелери түрегдеп, а ажы-төлдери аштан кырлып турган. Тараачыннарның амыдыралынга үндезини чаартылгаарны революция эгелээн. Оларга ам безин 100 муң ажыг гектар черни дамчыдып берген. Күрүнениң көдээ ажыл-агыйлыг каттыжыышкыннары болгаш тараачыннар кооперативтери быжыгып, калбарып турар.

Чер хемчээкчилери-биле кады Никарагуаның көдээ черлеринде бижик билбес чорукту узуткаар талазы-биле кампанияның активчилери, башкылар, эмчилер чеде берген. Бир эвес революция тиилээриниң мурнунда көдээ чоннуң хөй нуруузу номчуп, бижип билбес турган болза, бөгүн бижик билбес чоруктуң деңнели 12 хуу чедир кудулаан. Национал бюджеттиң чарыгдал кезээниң 20 хуузун чазак өөредилге херегленииге берип турар. Чоннуң медицина хандырылгазын экижидериниң дугайында сагыш човаашкынның ачызында Никарагуада айыылдыг дыка хөй аарыгларны чок кылган. Колдуунда мискито индейлер чурттап турар Атлантиканың эрик кавыларында эмнелгелерни - чурттуң төөгүзүнде бир дугаарында ажыткылаан. Шаг-шаандан бээр хожудаашкынныг болуп келген ол районну республиканың төвү-биле харылзаштырган телефон шугумун байырлал бүдүүзүнде салып дооскан.

Никарагуа чоннуң революция чылдарында чедип алган чедиишкиннери бир эвес Каттышкан Штаттарның талазындан үргүлчүнүң ыйыышкыны болгаш кыжаныышкыны турбаан болза, контрреволюстуг күштериниң агрессчи үүлгедиишкиннерин АКШ күткүп, деткивээн болза, моон-даа улуг турар ийик. Рейганның администрациязы эрге-чагыргага киргениниң соон дарый-ла никарагуа чазак тараа садып алырының америк чээлилерин алыр аргазын ышкынган. Ооң соонда АКШ ол чуртка экономиктиг кызагдаашкын таварыштырып туруп берген. АКШ бодунуң монополияларының Никарагуадан бананнар садып алырын хораан, оортан чигир садып алырын дыка кызырган. Никарагуага чээлилер болгаш акша-хөреңги дузаламчызы тыпсырындан ойталаар кылдыр ол чурттарны албадаар сорулга-биле чамдык латин-америк болгаш барыын-европа чурттарга Рейган администрациязының ыйыышкыны сөөлгү чылдарда дыка өскен.

Экономиктиг кызагдаашкын — Сандиночу революцияны боой тударының талазы-биле Вашингтонда ажылдап кылдынган планның чүгле чамдыызы-дыр. АКШ сомосачы сыскындыларны моон соңгаарда акшаландырар болгаш чепсеглээр бодалдыын президент Рейган бодунуң чугааларынга чажырбайн турар. Төп разведка эргелелиниң күжениишкиннери-биле хөлезиленикчи улуг армияны тургускан, чер болганда ол дээрбечилер чер быдаргай үүлгедиишкиннерни кылып турганындан ам Никарагуаның соңгу болгаш мурнуу талакы районнарынче чепсектиг халдаашкыннарже шилчээн.

Сомосачы дээрбечилерниң эрткен черлеринге бажың-балгаттар бузундулар болуп, кофе болгаш таакпы үнүштери узуткаттырган, электри дамчыдылгаларының шугумнары үрелген, плотиналар чаза тевистинген артып калыр. Агрессияның таварыштырган когаралы 50 миллион доллар ажып турарын никарагуа чазак чоокта чаа дыңнаткан. Сөөлгү алды айларда дээрбечилер 145 никарагуа тараачынны өлүрген болгаш 40 чыгам кижини оорлап аппарган.

Контрреволюстуг күштерниң сорулгазы чүл дээрге, чурттакчылыг каш-даа суурларны эжелеп алыры, «хосталган девискээр» дижир черлерге «түр чазакты» чарлаары, а ооң соонда «найыралчы чурттар» дижири чурттардан деткимче дилээри болуп турган. Каттышкан Штаттарга деткиттирген контрреволюцияның кара сагыштыг ол бодалдарын никарагуа улустуң эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруунуң ачызында үзе шапкан. Агрессияның баштайгы чалгыын чурт чавырылдыр бериптер аргалыг болган. Чуртка «бешки колонназы» тургузарын кызыдып турган иштики контрреволюцияның сүлчээлежикчи ажыл-чорудулгазын база үзе шапкан. Сандиночу революцияны камгалаарының чугула чепсээ улусчу милицияның отрядтары, курлавырда чадаг шериг батальоннары болу берген. Революцияны камгалаарының Сандиночу комитеттери хоорайларда болгаш чурттакчылыг черлерде серемчилелдиг бораан болуп турар.

Ынчалзажок Никарагуаны долгандыр дүшкүүрелдиг чорук кошкаардан туржук, харын улам күштелген. Бар медээлер ёзугаар алырга, Гондурастың дайынзырак күштерин кирииштирип тургаш, АКШ агрессиязын улам калбартыр дээн шиитпирни хүлээп алган. Гондурас шериг командылалының, контрреволюция хартаачыларының болгаш Төп разведка эргелелиниң экспертериниң киржилгези-биле Тегусигальпака чоокта чаа болган чөвүлел хуралга Никарагуаның хамааты болгаш шериг объектилерин бомбалап болуруну аргазын көрген. Чепсектиг ындыг үүлгедиишкинни боттандырып чорударынга чылдак Сандиночу армияның хевин өттүндүр кедип алган сомосачы дээрбечилерниң бир гондурас чурттакчылыг черже халдаашкыны болур ужурлуг. Ол чүдек, дерзии өнчүк-чоңгээ гондурас дайынзырактар Никарагуаның девискээринге шуут дайын чорудулгаларын өөскүдүп үндүреринге ажыглаар бодалдыг.

Сандиночу революция берге байдалдарда быжыгып орар. Ынчалзажок ажылчыннар, тараачыннар, студентилер, мурнакчы интеллигенция, хуу секторнуң патриотчу хөөн кирген төлээлекчилери революцияны долгандыр сырый демнежип турар. Делегейниң бүгү-ле демократтыг күштери, бирги ээлчегде Совет Эвилели болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттары — никарагуа улустуң талазында. Национал хосталганың Сандиночу фронтузунуң Национал удуртулгазының кежигүнү, Национал чаартылга чазааның Удуртулга чөвүлелиниң башкаракчызы Даниэль Ортеганың июнь төнчүзүнде Чинандеге медеглээнин ёзугаар алырга, деңэргениң, хамаарышпас догуннаашкынның, хүндүлежириниң болгаш иштики херектерни холгаарлашпастың принциптеринге үндезилээш, ССРЭ Никарагуа-биле янзы-бүрү талалыг харылзааларны быжыглап болгаш калбартып турар.

А. ТРУШИН,
СЭТА-ның корр.

Никарагуаның Матагальпа департаментизиниң Панкасан суурунга тараачыннарга чер дамчыдып бээринге холбаштыр байырлыг митинг болган. Панкасанның болгаш ооң чоогунда черлерниң чурттакчылары барык 8000 ажыг гектар черни халас алган.

ЧУРУКТА: никарагуа тараачыннар чер ажыглаарының эргезин алган дипломнары-биле турлар.

КАМГАЛААР БОЛГАШ КАМГАЛАНЫР

Хамааты камгалалы

Чепсектерниң эң айыылдыы —ядролуг чепсек. Ооң частыышкыны даразында үрегдекчи, хоралыг күштерни үндүрер: согуушкунунуг чалгыы кижилерни, дириг амытаннарны кемдедип, өлүм-чидимге таварыштырып, тудугларны үрегдеп, арга-ыяшты дазылындан тура шаап, ужур шуурганнап каап тар; чырыткыланчак херелдениишкин кижилерниң, бүгү дириг амытаннарның караан согурартыр, эът-кежин өрттендир чиир, хоозуралдыг өрттерни болдурар; сиңнигип кирер радиация «херел аарыын» тывылдырар; радиоактивтиг хораннаашкын частыышкын соонда дээрден черже дүжер хоралыг, үр үеде читпес изотоптар (стронций, цезий) болур. Олар агаардан 3—4 чылда-даа оожум буруңайнып дүжер, база ол хире үеде чер иштинден оът-сиген-биле кады чер кырынче үнүп кээр, эң хоралыг изотоптар болур. Олар база «херел аарыын» тывылдырар.

Химиктиг чепсек дээрге-ле кадыг, суук, кургаг азы бус-даа боор болур химиктиг бүдүмелдерден кылган хораннар-дыр. Олар даразында айыылдыг хораннаныышкынны болдурар: организмниң ниити хораннаныры (синильдиг кислота — суук чүүл); нервилер кемдедир (зорин, зоман—газтар); кеш оюлганнадыр (иприт); тыныш боогдаар (фосген — кургаг чүүл); калчаараадыр (диэтиламид, лезиргин, бус хевирлиг чүүлдери); хорададып кылыктандырар (си-эс, хлорацетофенон) деп тус-тус бөлүктерге чарыл турар.

Чурттуң тылын амгы үениң чепсээнден камгалаарда тайбың үеде белеткел ажылдарын чорудары болгаш бүдүрүлгелерни дайын байдалынга таарыштыр бүдүрүкчү бедик көргүзүглерлиг ажылдаар кылдыр белеткээри болур. Совхозтар тайбың үеге дейнээрге хөй продукцияны бүдүрер апаар.

Тайбың үеде чорудар белеткел ажылдарынга даразында чүүлдер хамааржыр: чоннуң хамааты камгалалынга белеткеп өөредири, бүдүрүлгелерге, албан черлеринге, организацияларга, совхозтарга шеригжитпээн бөлүктерни тургузары (совхозтарга мал, үнүш камгалаар 50—50 кижилерден тургустунган командаларны тургузар); шеригжитпээн бөлүктерниң штавын, ооң удуртукчуларын база хамааты камгалалының планын тургузары болур.

Бүгү-ле тудугларны (административтиг, чуртталга бажыңнарын, мал кажааларын) амгы үениң негелдезинге дүүштүр тудуп кылыр.

Кижиге, малга четчир эмни вакциналарны, сыворотка, эмнерни, антибиотиктерни, дезинфекцияга херглээр чүүлдерни үрезин хоранын, химиктиг мишчидилгени, машина-техниканың артык кезектерин кывар-чаар тудуг материалдарын аптечкаларны, противогазтарны тайбың үеде курлавырлап алган турар ужурлуг.

Үр үеде шыгжаарынга эптиг кылдыр белеткээн мал чемин курлавырлап алыр. Койгун, куш, балык ажыл-агыйын сайзырадыры ажыктыг. Чүге дээрге, оларны өстүреринге улуг чарыгдал чок, оларның продукциязы бээри дүрген. А куш радиоактивтиг изотоптардан белен аарбас.

Хамааты камгалалының медээзи болганда, мал, үнүш камгалаар командалар хууда камгалал хептерни командага быжыглаан дериг-херекселдерни ажыглаарынга дарый белеткээр. Көдээ черлерге камгаланыр черлерни бөдүүнү-биле кылыр. Кижилер кирер подвалдарны, ногаа, аъш-чем шыгжаар чер складтарны белеткээн турар.

Көдээ ажыл-агый малдарын сугну, малдан алган продукцияны канчаар камгалаарын мал камгалаар команда, малчыннар билген турар. Кодан малды эки септээн, ойбак-дыдык чок кажааларга тургузар. Кажаа иштинге малдың 5—7 хонукта чиир чемин, ижер суун белеткээн турар. Чаңгыс инек хонукта 4—5 кг сиген 20—30 литр суг, хой, өшкү—0,5—1 кг сиген, 4—5 литр суг, хаван —2—3 кг сиген, 6—8 литр суг ижер. Дусту кандыг-даа малга берип болбас.

Сараатталган сигенни брезент плёнка чижектиг кылып материалдар-биле шуглап болур. Кышкы үеде оларның кырынче суг чаштырып тургаш доштадырып болур. Сигенни ажыглаар апарганда дошту буэуп каап тар.

Улуг хемнер, хөлдер суун камгалаар арга чок. Ынчангаш ону камгалаарының планын тургуспаза ажырбас. Бир эвес улуг хөлдең азы хемден аңгыда суг алыр чер чок апарза, эриктен 15—20 метр ыракка хаалы кудук казар. Ынчаар каскан кудук суу хөрзүнге шүүреттинген, арыг боор үнер.

Артезиан кудуктарының суу арыг болур. Кудук бүрүзүнүң кырынга үгек бажынчыгаштарны тудар, кудук аксын ыяк дуглаар. Үнүп чыдар суг бажын кажаалап, кырын, доразын довурак-биле кылын алдыр хөмер.

Хамааты камгалалы күрүнениң болгаш бүгү чоннуң херээ. Совхозтарның, бүдүрүлгелерниң, албан черлериниң болгаш организацияларның удуртукчулары үстүнде көргенивис чүүлдерни херекке ап, тайбың үеде белеткел ажылдарын чогуур негелдеге дүүштүр кылза эки. Бир эвес ядролуг айыыл-халап болу берзе хамааты камгалалын кандыр өөренип билип алган кижи бүрүзү бодун-даа камгалап, күрүнениң-даа өнчүзүн камгалап шыдаар.

О. КАРА-ООЛ
Тыва АССР-ниң хамааты камгалалының штаб начальнигиниң дузалакчызы

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

ЧАЗАКТЫ ШҮГҮМЧҮЛЭЭН

ЛИССАБОН. (СЭТА). Амгы чазак ооң мурнунда эрге-чагырга турган реаксылыг партияларының политиказын уламчылаар болгаш моон мурнунда кабинеттерниң күүседип шыдаваан угланыышкынны боттандырарын чедип алыр бодап турарын ооң баштайгы хемчеглери херечилеп турар-дыр деп, Португалияның эң улуг профэвилел каттыжыышкынының — ВКПТ-тиң удуртукчузу А. Тейшейра парлалга конференциязынга медеглээн.

Португали улустуң революстуг чаалап алыышкыннарын узуткаар сорулганы амгы чазак бодунуң мурнунга салып алган-дыр деп, профэвилел удуртукчузу чугаалаан. Эскудо акшаның үнезин кудулатканы, аъш-чемниң болгаш бирги чергениң эргежок чугула чүүлдериниң өртектерин бедиткени, экономиканың национализастаттынган секторунга капитал салыышкыннарын кызырганы —амгы кабинеттиң баштайгы хемчеглери-дир. Ынчаарга ол хемчеглер ажылчы чоннарының амыдырал деңнелин кудуладырынга, даштыкы чурттарга өрени өстүреринге чедирер апаар деп, ол айыткан.

Банкыларже болгаш страхование ниитилелдериниче хуу капиталдың шургуушкунун ажыдар дээн чазактың шиитпирин ол шыңгыы шүгүмчүлээн. Ол шиитпир чүгле ла байларның эрге-ажыының дүгжүп турар.

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА

ХАНОЙ. (СЭТА). Социалистиг Вьетнамның мурнуу чүк девискээринге нефтини болгаш газты дилеп тыварының перспективалары улуг деп, вьетнам болгаш совет специалистер санап турар. «Вьетсовпетро» деп вьетнам-совет каттышкан бүдүрүлгени тургускан. Кургаг чер девискээринден нефтилиг болгаш газтыг черлерни дилеп тывар талазы-биле улуг ажылдарны ол бүдүрүлге чорудуп турар.

Ийи чурттарның специалистери болгаш ажылчыннары күш-ажылчы улуг тиилелгени чоокта чаа демдеглээннер. Чер өрүмнээринге ажыглаар турум платформаларны эптээр улуг шөлдүң баштайгы ээлчээнин тудуун доозупкан. Далай эриинде Вунгтау хоорайга платформаларны эккелген. Ол хоорай—Вьетнамның нефть болгаш газ тывыжының төвү болур. Далай чоогунуң кургаг чериниң бойдус байлааи — нефтини болгаш газты дилеп тывары совет-вьетнам дугуржулгага дүүштүр боттандырып турар.

Бойдустуң чурумалдыг черинде тургустунган каас-чараш Вунгтау хоорай бүгү чуртта алдаржаан. Социалистиг Вьетнамның ажыл-ишчилери ол хоорайга дүрүм ёзугаар чоргаарланыр. Социализмниң күш-ажылчы шалыпчы фронтузунче — нефтини болгаш газты дилеп тыварынче, аңаа тудугларны кылырынче аныяк ажылчыннар бедик сорук кириишкин-биле чоруп турар. Нефтижи — вьетнам өңнүктериниске чаа профессия-дыр. Социалистиг Вьетнамның улам ыңайгы чечектелиишкининге эргежок чугула ол чаа профессияны аныяк ажылчыннар улуг күзелдии-биле шиңгээдип ап турар. Бо талазы-биле вьетнам эштеринге совет нефтижилер дузалап турар. Нефть болгаш газ тывыжы-биле холбашкан чаа тудугларга Совет Эвилелиниң дуржулгазын калбаа-биле ажыглап турар. Далай чоогунда турар Азербайджанның нефтижилериниң дуржулгазын вьетнам өңнүктер ханызы-биле өөренип, шиңгээдип ап турар.

Совет болгаш вьетнам аныяктарның бузулбас мөңге найыралынга тураскааткан хөй муң кижи киржикчилиг митинг чоокта чаа Вунгтауга болган. Нефтини болгаш газты дилеп тыварының чаа районун вьетнам-совет найыралдың тудуу кылдыр адаарын митингиниң киржикчилери шиитпирлээн.

— Бүдүн чартык чыл буруңгаар тургустунган бистиң каттышкан бүдүрүлгевистиң коллективи хөй чүүлдерни кылган — деп, «Вьетсовпетро» бүдүрүлгениң директорунуң оралакчызы Нгуен Динь Ву СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан. Нефть тывыжының үлетпүрүн тургузар талазы-биле калбарган ажылдар— Вьетнамның Коммунистиг партиязының V съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга чугула салыышкын.

И. ГАНДИНИҢ ЧУГААЗЫ

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның соңгу-барыын Пенджаб штадынга иштики реакцияның күштериниң сөөлгү үеде идепкейжээни-биле холбаштыр Индияның премьер-министри И. Ганди ханы сеткил дүвүрээшкинин илергейлээн Социал хандырылганың айтырыгларынга хамаарыштыр Делиге болган конференцияның ажыдыышкынынга ол мынча деп медеглээн: «Индияның чаңгыс эви амгы үеде кыжаныышкының адаанда туруп турар.» Це- чорукту камгалап шыдавас болзувусса, чоннуң эң ядыыларының эрге-ажыктарынга дүүштүр социал чаартылгаларны чедип алыр дээн бистиң бүгү күжениишкиннеривис хилис баар ийик».

Тус черниң чарылдырыкчыларының сөөлгү үеде өлүрүкчү үүлгедиглерни кылганы Пенджаб штатта байдалды Индияның иштики херектер министерствозунуң чанында

вискээр талазы-биле бүдүнконсультативтиг парламент

комитединиң хуралынга чугаалажып көрген. Пенджаб штатка корум-чурум чок болуушкуннарны өскүдер дээн чарылдырыкчы бөлүктерниң үүлгедиглерин сокседыр талазы-биле чазактың ап чорудуп турар хемчеглериниң дугайында иштики херектер министри П. Ч. Сехти комитеттиң кежигүннеринге дыңнаткан. Пенджабта байдалды тайбың арга-биле шиитпирлээриниче чазактың чүткүп турарын министр онзалап демдеглээн.

ПУР-НУҢ СЕЙМИНИҢ СЕССИЯЗЫ

ВАРШАВА. (СЭТА). Польша Улус Республиканың Сейминиң ээлчеглиг сессиязы болган 1982 чылда күрүне бюджединиң күүселдезиниң болгаш ПУР-нуң төлелге баланзызының дугайында чазактың отчёдун депутаттар чугаалажып көрген болгаш бадылаан. Чамдык хоойлу төлевилелдерин, оларның арзында чурттуң конституциязынга чамдык өскерилгелер кирер дугайында айтырыгны база чугаалажып көрген.

ПКАП ТК-ның Бирги секретары, ПУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы В. Ярузельский болгаш партияның база күрүнениң өске-даа ажылдакчылары сессияның ажылынга киришкен.

В. В. Маяковскийниң төрүттүнгенинден бээр 90 чылынга

Владимир Владимирович Маяковскийниң ады Улуг Октябрьның шүлүкчүзү, чаартыкчы-шүлүкчү, совет шүлүк чогаалынга социалистиг реализмниң үндезилекчизи — бо бүгү-биле сырый холбаалыг.

В. В. Маяковский 1893 чылдың июль 19-та грузин суур Багдадиге (ам Маяковский суур) арга-арыг кадарчызының өг-бүлезинге төрүттүнген.

Октябрь мурнунуң чылдарында Маяковскийниң чогаадылга ажылының уг-шиинге революцияже, чонче, реализмче оруктарының кидин түлүк дилээшкини турган.

Октябрь революциязын шүлүкчү өөрүшкү-маңнайлыг хүлээп алган. Ооң памдарында мынчаар бижиттинген: «Хүлээп алыр бе, хүлээп албас бе? Ындыг айтырыг меңээ... турбаан. Мээң революциям-дыр. Смольныйже чоруптум. Ажылдадым. Чүну-даа кылып турдум». «Революцияның мобилизастааны, ооң кыйгырганы» Маяковский чаа тургузугну быжыглаары дээш, бедик идейлиг чаа уран чүүлдү тургузары дээш демиселге байгы-ла күжүн, билиин харам чокка өргүп берип турган.

Аян-хөөн болгаш күш-даа талазы-биле социалистиг уран чүүлдүң кайгамчык чедиишкиннеринге ооң «Владимир Ильич Ленин», «Экидир!», «Байгы-ла ун-биле» деп шүлүглелдери хамааржыр. В. Маяковский «Владимир Ильич Ленин» деп шүлүглелин ажылчыннарның болгаш партия хуралдарынга каш-даа удаа чугаалаан.

Маяковский солун ажылынга идепкейлиг киржип чораан, 1914 чылдан эгелеп солуннарга ооң 400 хире шүлүктери болгаш очерктери үнгүлээн.

Маяковский бодунуң чураан чуруктарын болгаш «РОСТА-ның көзенээнге» плакаттар адаанга бижип турган кыска шүлүктерин «чогаалдарының ийиги чыындызы» кылдыр санаар турган. Үш чыл иштинде 110 хире «көзенек» үндүрген. «Кадыг-берге революсчу демиселдиң үш чылын будуктарның өңнери-биле, лозуңнарның кыйгызы-биле дамчыткан протокол бижиглелдир»— деп, ол бижээн.

Хамааты шүлүкчүнүң чогаалдарында чаа амыдыралдың каас-чаражының болгаш ооң чогаадыкчы тургузукчулары совет кижилерниң дугайында ханы патриотчу утказынар сиңген. Улуг шүлүкчүнүң «чүс партийжи дептеринден» одуруг бүрүзү-ле коммунизмниң херээнге бараан боол мөңге артпышаан.

ЧУРУКТАРДА: В. В Маяковский, бөгүнгү Москва, Маяковский шөлүнден Садовая кудумчузунуң көстүр хевири.

СЭТА-ның фотохрониказы.

«МЕНИ КАЙГАТКАН»

«ССРЭ литературазы —хосталга дээш делегей демиселиниң кайгамчык улуг фронтузунга чүгле бичии участок-тур; бистиң сөстеривис дээрге чаңгыс хепке куткан ышкаш бок-боттарынга дөмей агитация эвес, а хөй-хөй отрядтарны келир үениң демиселинче организастап, сырый хаара тудуп турар хостуг хуулгаазын сөс-тур» Бо дээрге бежен чыл мурнунда шылгарангай совет шүлүкчү Владимир Владимирович Маяковскийниң чугаалап турган сөстери-дир. Ол чүгле бүдүн совет литературага хамаарыштыр өттүр эглээн эвес, а ооң бодунуң чогаалдарынга база хамааржыр.

Маяковскийниң шүлүктерин бүгү делегейде парлап үндүрүп турар. Ооң кайгамчык талантызын хүндүлээр хөй-хөй номчукчуларлыг латин америкада-даа база парлап турар. Ында кижи элдепсинер чүве чок. Маяковский дээрге ол ырак чуртка эң-не баштай чораан совет чогаалчыларның бирээзи. 1925 чылда ол Мексикага болгаш Кубага чораан. Ол аян-чорук ооң чогаадыкчы ажылынга салдарлыг болган болгаш латин Америка чурттарының улустары шүлүкчүден делегейде бирги социалистиг чурттуң литературазын болгаш уран чүүлүн билип алыр аргалыг болган. Ынчангаш ол чурттарда совет чогаалчыларның ылаңгыя Маяковскийниң чогаалдарынга сонуурган улгаткан. Үжен чылдарда-ла Аргентинага, Чилиге, Мексикага, Кубага шүлүкчүнүң шүлүктерин журналдарга, солуннарга парлап турар апарган. А чоорту харын ооң чогаалдарының чыындыларын, ооң чогаадыкчы ажылының дугайында чүүлдерни парлап эгелээн.

Буэнос-Айреске Маяковскийниң шүлүк чогаалынга кайгамчык ынак, ону пропагандалап чоруур Лила Герререрога ужуражып таныжкан мен. Ам ооң хары чедеп ашкан, ооң амыдырал-чуртталгазының хөй кезии бистиң шүлүкчүвүстүң чогаал ажылы-биле сырый холбаалыг. Маяковскийниң амыдырал-чуртталгазының, ооң шүлүктериниң дугайында хөй шинчилел ажылдарын бижээн. Лила Герреро шүлүкчүнүң шүлүктер антологиязын испан дылга парладып үндүрген, а ооң Маяковскийниң чогаалдарының дөрт томнуг чыындызын кымның-даа дузазы чокка тайылбырлар-биле катай испан дылга парлаткан.

— 1927 чылда Москва университединге шүлүкчүнүң кежээзинге киришкен мен (1926 чылдан 1930 чылга чедир коминтерниң секретариадының ажылдакчызы ашаа-биле кады Москвага чурттап турган) шүлүктерин ол аңаа аянныг, өткүт чидиг чугаалап турду, ону мен ынчанга чедир шоолуг билбес турдум. Ол сценаже үнүп кээрге, зал хөлзей берген. Ооң улуг шыырак дурт-сыны мээң кичээнгейимни хаар тудупкан. Маяковский шүлүүн чугаалап эгелей бээрге, зал ыржым-шыпшың-на барган. Ол бодунуң поэзия кежээзин сураглыг «Левый марш» деп шүлүү-биле ажытты. Ооң үнү дыңзыг, чоон кылдыр чаңгыланып турду. Ындыг күштүг, ындыг ханы революсчу хөөн сиңген кайгамчык шүлүктер дыңнаваан мен. Ол кежээ мени кайгаткан, ол бүгү назынымда уттундурбас боол артып калган. Холдарын чайбышаан, шүлүктерин чугаалап турар кайгамчык улуг шыырак кижи караамда ам-даа көстүп чоруур. Ынчап мен, кажан ийик Маяковскийниң шүлүктерин очулдурар боор мен деп көңгүс бодавайн турган мен—деп, Лила Герреро сактып чугаалаар.

— Ам очулдуруп турарыңар ол ышкажыл?

—Ийе. 1929 чылда пайысылалдың «Носотрос» деп журналынга Маяковскийниң элээн каш шүлүктери көстүп келген. Оларны Мексиканың бирле солунундан чара парлапкаан болган ышкаш чүве. Очулдурганы аажок кошкак болган, мээң сеткилимге таарышпаан. Ынак шүлүкчүмнүң шүлүктерин багай очулдурганынга кылыым хайнып, хорадаксай берген мен. Ынчангаш бодум очулдурар деп шиитпирлеп алдым. Баштай ийи-бирээден шенээр.

«Нуэва эра» деп солунга 1929 чылда «Левый марш» деп шүлүк Лила Герреронуң очулгазы-биле көстүп келген. Ооң соонда өске-даа солуннарга ооң очулгалары парлаттынып турар апарган. Үжен чылдардан эгелээш Маяковскийниң амыдырал-чуртталгазының болгаш чогаадыкчы ажылының дугайында чүүлдер парлалгага көстүп келгилээн. Ооң соонда Маяковскийниң чогаалдарының чыындызы болганы ол.

Лила Герреро Маяковскийниң чогаалдарын 15 чыл иштинде очулдуруп келгеш, оларны парлаттырарынга-даа, очулдурарынга-даа аажок бергелерге таварышкан. Маяковскийниң чогаалдарын Аргентинага эң-не баштай ынчаар парлап эгелээни ол.

А. МЕДВЕДЕНКО.
Буэнос-Айрес—Москва.

(СЭТА).

ШҮЛҮКЧҮНҮҢ МУЗЕЙИНДЕ

В. В. Маяковскийниң Күрүне музейинде «Бодумнуң болгаш шаг-үем дугайында» деп юбилей экспозициязы ажыттынган. Музейниң ханаларынга сыңмаан чүве ышкаш ол экспозиция шуут-ла делгем шөлче херлип-шөйлүп чоруй барган. Ханада улуг чуруктан болгаш плакаттардан, чарлалдардан-на амгы делегейге В. В. Маяковскийниң ужураштарының дугайында чугаа эгелээр. Улуг шүлүкчүнүң юбилейин таварыштыр ооң музейинге аалчылар бо хүннерде хөйү-биле барып турар.

Делгелгениң авторлары Т. Поляков биле Е. Амаспюр олар шүлүкчүнүң амыдыралының чымыштыг хүннериниң дугайында кол-кол, онзагай овур-хевирни уран арга-биле чедиишкинниг тургусканнар.

Эвилелдешкен республикаларда

РСФСР: шенекчилер

Йошкар-ола — Владивосток аразынга чадаг-терге оруупче үнүпкен марий заводта «Салют» спорт клубтуң активчилери хары угда ийи койгунну «сүрүп» чорупкан. Ийи койгун сүрерге сотка дүжер деп чугааны олар херекке тоовайн, чогумчалыг түңнелдиг болурунга идегеп турарлар. Чурттуң оруктарынга он-он муң километрлерни чадаг-терге шенекчилери эрткеш, бирээде, хоорайында бүдүрүп турар чадаг-тергелерни садып ап турар кижилер-биле таныжар, ийиде ырак орукка чадаг-терге ниң кайы-хирезин шенээр. Чадаг-терге бүдүрүкчүлери инструкция ёзугаар үндүрүп турар модельдерниң серияларын ийи чылда бир катап эң ырак оруктарга шенеп көөр ужурлуг. Мооң мурнунда Йошкар-оладан ол чижектиг орукка чоруушкун Новороссийскиге база Даг-Алтайга чедип турган, амгы үнүүшкүн эң узун хемчээлдиг. Чадаг-терге шенекчилери орукка дөрт ай болур.

Орукка олар хөй эвес кезектерни ап алганнар, чадаг-терге ниң бүдүргеш үндүреринге белеткээн чаа, тускай модельдерни орукка шилип алган. Экспедицияның составында — конструкторлар, дизайнерлер, хыпакчылар.

УКРАИНА: дыштанырының эртеми

Ажылчыннарның дыштанылгазын эки организастап турар бүдүрүлгениң адрези —Хмельницкий областа Каменец-Подольскиде кабель заводу. Республиканың профэвилелдер совединиң эрттиргени «Күш-ажыл болгаш хостуг үе» көрүлде конкурстуң тиилекчизи ол болган.

Бүдүрүлгечилерниң хостуг шагы солун ажыл-херектер-биле долдунган. Сеткилге тааржыр чүүлдерни оларга клуб. библиотека ажылдакчылары сүмелеп турар. Спорт секциялары, бот-тывынгыр урал чүүлдүң бөлгүмнери ажылдап турар.

Профэвилел активчилери уругларның дыштанылгазын база эки кылдыр организастаап.

ЛИТВА: хоорай улам чаагайжыттынар

Неман чаңында ортулук хоорайжыларның дыштаныр чери болу бээр. Ону мооң мурнунда үлетпүр бүдүрүлгелери ээлеп турган. Ам оларны хоорай девискээринден үндүрген. Ортулукка аттракционнар хоорайжыгажын тударын, делгелгелерге болгаш дыштанылгага херек өске-даа чүүлдерни кылырын көрген. Маңаа пландап дашкаар кирген орулганы ажыглаарын дугурушкан.

(СЭТА).

ТЕЛЕВИДЕНИЕ ИЮЛЬ 19-ТАН 24-КЕ ЧЕДИР

ИЮЛЬ 19-ТА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Спорт дугайында информация. 9.10 — Концерт. 9.40 — Документалдыг фильмнер. 10.40 — «Демдек — ыт өгенээ». Кыска хемчээлдиг уран-чечен телефильм (ЧССР). 11.25 — Телемедээлер. 11.30 — 14.15 — Чапсар. 14.15 — Телемедээлер. 14.35— «Сезен чылдарының коммунистери». Документалдыг фильмнер. 14.45 — Л.-В. Бетховен. Концерт. 16.25 — Бистиң корреспондентилеривистиң чугаалары. 16.55 — «Горизонт». 17.55 — «Никарагуа: хосталга ырызы». 18.30 — «Енисейниң ары чигири». 18.45 — Бөгүн делегейде». 19.05—«Кижи болгаш хоойлу». 19.35 — «Фольклорнуң ритмнери». 20.05 — «Маяковский бистиң-биле». 21.00 — «Үе». 21.35 — Спорт дугайында информация. 22.10 — Совет ыры байырлалы (ПУР). 23.25 — 23.40 — Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Документалдыг фильм. 8.45 — «Ырлаар кенар кымга ужуп келгенил». Уран-чечен телефильм. 10.20 — Француз дыл. 10.50 — Хлебтиң өөредии. 11.35 — Спорт дугайында информация. 11.55 — «Барабанчының салымы». Үш сериялыг уран-чечен телефильм. 2-ги серия. 13.00 — «Насекомоелер бодаар бе?» Солун бойдус. 13.25 — «Башкыга — музыка кичээли». Д. Б. Кабалевскийниң түңнел кичээли. 7-ги класс. 14.20 — Аныяктар адрестери. 15.20 — Телемедээлер. 15.25 — 18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — Телемедээлер. 18.30 — «Бистиң календарывыс». 19.00 — Киножурнал. 19.10— «Студентилерниң меридианы». 19.40 — Телемедээлер. 19.55— Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.15 — «Делегей панорамазы». 21.00 — «Үе». 21.35 — «Мээң ынак кижим». Уран-чечен фильм. 23.05 — 00.45 — Футболга ССРЭ чемпионады. «Спартак»—«Динамо» (Москва).

ИЮЛЬ 20-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Спорт дугайында информация. 9.10— Совет Эвилелиниң Маадыры вице-адмирал Г. И. Шедринбиле школачыларның ужуражышкыны. 9.55 — Концерт. 10.25 — «Билдингир-даа болза, бүзүренчиг эвес». 11.15 — Телемедээлер. 11.30 — 14.15— Чапсар. 14.15 — Телемедээлер. 14.35 — «Беш чыл — кижи бүрүзүнүң хереэ». Документалдыг фильмнер. 15.15 — «Горнистер, харыланар!». 16.05 — Уругларга фильм — «Черлик чыраа аът». 17.15 — Бүгүдеге стадион. 17.45 —Партия дугайында чечен чугаалар. РСДРП-ниң II съездизиниң 80 чылынга. «Бүгү чазактарның болгаш улустарның бир дугаар сорулгазы». Тайбың болгаш боо-чепсекти дүжүрери дээш демисел. 18.30 — «Улуг Петрнуң мугулдуру». Документалдыг телефильм. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — «Эртем болгаш амыдырал». 19.30 — Делегей конкурузунуң лауреады Л. Курдюмова ырлаар. 19.55 — «Төрээн бажыңның чылыы» деп чаа уран-чечен телефильмниң 1-ги сериязы. 21.00 — «Үе». 21.35 — «Эрнст Буш ырлап тур». Үш сериялыг документалдыг чаа телефильм. (ГДР). 2-ги фильм. 22.35 — Бөгүн делегейде. 22.50 — 23.25 — Спорт дугайында информация. ССРЭ-ниң улустарының Спартакиадазы.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Документалдыг фильмнер. 8.50 —«Мээң ынак кижим» деп уран-чечен фильм. 10.20 — Кайгамчыктыг эвес кайгамчык чүүлдер. 10.50 — Немец дыл. 11.20— Шүлүк номчулгазы. Н. Рыленков болгаш С. Маршак. 11.50 —Спорт дугайында информация. 12.10 — «Барабанчының салымы» деп уран-чечен телефильмниң 3-кү сериязы. 13.15 — Аданелер, силерге. 13.45 — «Билир болгаш кылып бил». 14.30 — Концерт. 15.30 — Телемедээлер. 15.35 — 18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — «Каң дег кадык болур дизиңзе». Күш культуржуларга сүмелер. 18.30 — Ойнаарактар фильми. 18.45 — «Хамааты камгалалының билиглерни — кижи бүрүзүнге». 18.55 — Киножурнал. 19.05 — «Азия төвү». 19.35 — Телемедээлер. 19.50 — Чарлалдар, рекламалар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг, удуңар, чаштар!» 20.15 — «Силерниң чагааларыңар ёзугаар. Концерт. 21.00 — «Үе». 21.35 — 23.10— «Буянныг шакта» деп уран-чечен фильм.

ИЮЛЬ 21-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Спорт дугайында информация. 9.10— Навои хоорайның уругларның хор студиязы — «Фархадтың» концерти. 9.25 — «Төрээн бажыңның чылыы» деп уран-чечен телефильмниң 1-ги сериязы. 10.30 — Хөглүг чарыштар. 11.15 — Телемедээлер. 11.20— 14.50 — Чапсар. 14.50 — Телемедээлер. 15.10 — Литвага, Латвияга, Эстонияга Совет эрге-чагырганы катап тургусканының дугайында документалдыг фильмнер. 16.00 — «Телеочерк». 16.20 — Орус чугаа. 16.40 — Телеочерк «Тайбың үнү». 16.55 — «Найыралдың чечектери». Концерт. 17.30 —«Шыдырга школазы». 18.00 — Миллионнарның ленинчи университеди. РСДРП-ниң II съездизи. 18.30 — «Сээң чүрээң согуу». Документалдыг фильм. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — «Кит биле моортай». Мультфильм. 19.10 — «Архангельское» музей-кодан. 19.55 — «Төрээн бажыңның чылыы» деп уран-чечен телефильмниң 2-ги сериязы. 21.00 — «Үе». 21.30 — Р. Шуман. Симфония этюдтары. 22.10 — Спорт дугайында информация. 22.45 — Бөгүн делегейде. 23.00 — 00.45 — Футболга ССРЭ чемпионады. «Черноморец» — «Пахтакор».

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Эртем-тайылбырлыг фильмнер. 8.45 — «Горнистер, харыланар!» 10.00 — Мультфильм. 10.20 — «Билдингир-даа болза, бүзүренчиг эвес». 11.20 — Испан дыл. 11.50 — Спорт дугайында информация. 12.10 — Т. Мансурян. «Симфония оркестринге бижээн партита». 12.30 — «Хаан тажызы Флорезильдиң ужуралдары» деп үш сериялыг уран-чечен телефильмниң 3-кү сериязы. 13.35 — «Сценаже орук». 14.05 —А. Островский. «Бөрүлер биле хойлар». 14.55 — «Бурятияның үннери». Фильм-концерт. 15.35 — Телемедээлер. 15.40 — 18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — «Чоннуң уран чүүлү» деп дамчыдылга. 18.50 —Телемедээлер. 19.00 — «Совет Тыва — салгалдарның салымында». 19.45 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!» 20.15 — Концерт. 20.30 — Спорт дугайында информация. 21.00 —«Үе». 21.30 — «Өңнүктер-эштер дугайында». Уран-чечен телефильмниң 1-ги сериязы. 22.45 —23.25 — Даштыкы эстрада концерти.

ИЮЛЬ 22-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Спорт дугайында информация. 9.10— Мультфильмнер. 9.50 — Концерт. 10.30 — «Төрээн бажыңның чылыы» деп уран-чечен телефильмниң 2-ги сериязы. 11.35 — Телемедээлер. 11.40— 14.15 — Чапсар. 14.15 — Телемедээлер. 14.35—Садыг ажылдакчыларының хүнүнге. 15.25 — Буратинонуң делгелгези. 15.55 — Телемедээлер. 16.00 — Уругларга фильм — «Чарылбас өңнүктер». 17.20 — Москва чоогунуң суурунуң бөгүнгү болгаш даартагы хүнү. 17.50 — Улустуң аялгалары. 18.00— «БАМ-ны тудуп турар бис». 18.30 —Документалдыг фильм. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 —Мультфильм. 19.10 — Польшаның катап тургустунган хүнүнге. 19.40 — «Соксаткан ужудуушкун». Уран-чечен фильм (ПУР). 21.00 — «Үе». 21.30 — Концерт. 22.20 — Спорт дугайында информация. 22.55 — 23.15 — Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Эртем-тайылбырлыг фильмнер. 8.50 — «Буянныг шакта» деп уран-чечен фильм. 10.20 — «Шыдыраа школазы». 10.50 — Концерт. 11.15 — Англи дыл. 11.45 — Спорт дугайында информация. 12.05 — С. Соловейчик. «Ватага «Семь ветров». 7-ги төөгү — «Повторне». 12.50 — Документалдыг телефильм. 13.20 — Антуан де Сент-Экзюпери. Амыдыралының болгаш чогаал ажылының арыннары. 14.05 — Концерт. 14.30 — «Амыдыралче орук». 15.30 —Телемедээлер. 15.35 — 18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин — амыдыралга». 18.50 — Мультфильм. 19.10 — «Азия төвү». 19.40 — Телемедээлер. 19.55— Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.15 — «Таныжыңар: даштыкы цирк». 20.45 — Спорт дугайында информация. 21.00 — «Үе». 21.30 — «Өңнүктер-эштер дугайында» деп уран-чечен телефильмниң 2-ги сериязы. 22.35 — Концерт. 23.00 — 00.45 — Футболга ССРЭ чемпионады. ЦСКА — «Динамо» (Киев).

ИЮЛЬ 23-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — «Бир эвес кадык болуксаыңза». 9.05 — Спорт дугайында информация. 9.20 — «Ада-иелер, силерге». 9.50 — «Спортлотонуң» 30-гу тиражы. 10.00 — Айыыл чок шимчээшкин. 10.30 — Египеттиң национал байырлалы — Революция хүнүнге уткуштур киноочерк. 10.55 — Уругларга фильм — «Капитан Грантының уруглары». 12.30 — В. В. Маяковскийниң төрүттүнген хүнүнге турасканкаан кежээ. 13.50 — 14.05 — Чапсар. 14.05 — «Челээш». Улус чогаадылгазының дугайында телепрограммаларның V делегей фестивалы. Никарагуаның улус уран чүүлү. 14.30 — Бөгүн делегейде. 14.45 — Спорт дугайында информация. 15.20 — «Шоптудан эгелээртир бис». Документалдыг телефильм. 15.40—«Тайбың чоруу». Телеочерк. 16.05—«Ырак болгаш чоок ыры». 16.55—Политиктиг тайылбырлакчызы Ю. А. Летуновтуң беседазы. 17.25—«Дириг амытаннар амыдыралы». 18.25—«Мистер Мак-Кинлиниң дургуннааны». Уран-чечен фильмниң 1-ги, 2-ги сериялары. 21.00 — «Үе». 21.35 — ССРЭ-ниң улустарының VIII чайгы Спартакиадазының байырлыг ажыдыышкыны. 23.05 — 23.15 — Телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.15 — «Бир эвес кадык болуксаыңза». 8.25 — «Өңнүктер-эштер дугайында» деп уран-чечен телефильмниң 1-ги, 2-ги сериялары. 10.40 — «Эртенги почта». 11.10 — Кемеровонуң телестудиязының программазы. 12.05 — Спорт дугайында информация. 12.25 — «Сээң чурттап турар чериң». Мультфильм. 12.35 — «Кайгамчык Куба». 13.15 — ССРЭ-ниң улустуң артизи А. Ведерниковтуң концерти. 13.55 — «Гарантия» деп садыг фирмазының дуржулгазының дугайында документалдыг фильм. 14.35 — И. Гайдн. Концерт. 15.00 — «Волгоград». Документалдыг телефильм. 15.10 — «Музыка киоскузу». 15.40 — «Улуг улустуң шыны». Хөй сериялыг документалдыг телефильм. 3-кү фильм — «Төрээн чер». 16.35 — «Кино көрүкчүзүнүң эдеринчизи». 17.20 — «Бижимел дептерниде чеди демдектер» деп телешииниң баштайгы көргүзүү. 19.00 — Делегейде болуушкуннар допчулалы. 19.15 — «Кадыкшыл». 20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!». 20.15 — «Кижилерниң салым-хуузу». Документалдыг телефильм. 20.45 — Спорт дугайында информация. 21.00 — «Үе». 21.35 — 22.45— Концерт.

ИЮЛЬ 24-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Спорт дугайында информация. 9.10— «Оттурукчу». 9.40 — «Совет Эвилелинге бараан боол тур мен!» 10.40 — «Кадыкшыл». 11.25 — «Эртенги почта». 11.55 — «Көдээниң шагы». 12.55 — «Музыка киоскузу». 13.25 — «Симон Боливар-хостакчы». Латин Американың улустарының хосталга дээш шимчээшкининиң баштыңчызының төрүттүнген хүнүнден бээр 200 чыл болурунга. 13.55 — 14.10 — Чапсар. 14.10 — Бөгүн — Садыг ажылдакчыларының хүнү. 14.40 — Садыг ажылдакчыларының чагыын ёзугаар концерт. 15.20 — Лопе де Вега — «Танцы башкызы». Фильм-шии. 17.35 — ССРЭ-ниң улустарының VIII чайгы Спартакиадазы. 18.00 — «Делегей панорамазы». 18.45— Мультфильмнер. 19.10 — «Шүлүкчү экранда». В. Маяковскийниң киржилгези-биле тырттырган «Кыс болгаш хулиган» деп уран-чечен фильм. 20.00 — «Аян-чорукчулар клуву». 21.00 — «Үе». 21.35 — ССРЭ-ниң улустарының VIII чайгы Спартакиадазы. 22.35— Телемедээлер. 22.40 — 23.10 — Спорт дугайында информация.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Зарядкаже, чыскааланар!». 8.20 — Документалдыг телефильм. 8.50 — «Мен— бөгүн болгаш даарта». 9.20 — Документалдыг телефильм. 9.50 — Концерт. 10.25 — А. М. Горький — «Чаш чораан». 11.10 — Уругларга фильм — «Хабиб — чыланнар чагырыкчызы». 12.25 — «Билдингир-даа болза, бүзүренчиг эвес». 13.25 — «Концерт үезинде аян-чорук». Джанни Моранди ырлаар (Италия). 14.30 — Бистиң корреспондентилеривистиң чугаалары. 15.00 — Мультфильм. 15.15 — «Ялтадан чагаалар». 16.20 — «Баштайгы өөрүшкүлер». Чеди сериялыг уран-чечен телефильмниң 4-кү сериязы. 17.30 — Концерт. 19.30 — Музейлерде болгаш делгелге залдарында. «Петр —үезиниң культуразы». 20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар! 20.15 — «Клайпеда». Документалдыг телефильм. 20.40 — Спорт дугайында информация. 21.00 — «Үе». 21.35 — 23.10 — «Экранда кинокомедия». «Аршин мал алан». Уран-чечен фильм.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

ӨӨРЕНИКЧИЛЕРНИҢ КҮЗЭЭННЕРГЕ

Тыва АССР-ниң амыдырал-хандырылга министерствозу Москваның технологтуг институдунуң болгаш Ыракы Чөөн чүктүң амыдырал хандырылганың технологтуг институдунуң белеткел салбырынга кирерин күзээннерни 1983 чылдың сентябрь 5-ке чедир хүлээп ап турар.

Ол институттарның белеткел салбырларынга дооскан ортумак билиглиг болгаш бүдүрүлге черлеринден чоруткан мурнакчы ажылчыннарны, колхозчуларны болгаш ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштерниң хүрээлеңинден халашканнарны хүлээп алыр. Белеткел салбырларынга кирип турар аныяк ажылчыннар болгаш колхозчуларның практиктиг ажылының стажы (өөреникчи турган стажты санавас) бүдүрүлге черинге бир чылдан эвээш эвес болур ужурлуг.

Дыңнакчыларга кандидаттар-биле белеткел салбырынга өөрениринге белеткеттингениниң талазы-биле бесеаны институттарның боттарынга кылыр. Документилерни чыып киирериниң чурумунуң болгаш институттарда өөредип турар мергежилдерниң дугайында Амыдырал-хандырылга министерствозундан билип ап болур. АДРЕЗИ: Кызыл хоорайның Горная кудумчузунуң № 1 «а» бажыңы.

Тээлиниң ортумак школазын 1963 чылда дооскаңнарның ужуражышкыны 1983 чылдың июль 29-та болур. Ынчаардагы доозукчуларны болгаш башкыларны шуптузун аңаа келирин чалап тур.

ОРГКОМИТЕТ.

Агаар

Республикага шокар булуттаар. Соңгу-барыын чүктен хаттың күжү секундада 9—14 метр. Агаарның температуразы дүне 8—13, чамдыктарынга 0—5 градус чылыг болур. Хүндүс 21—25, чамдыктарынга 10—15 градус чылыыр.

Автооруктарга көстүрү эки.

Кызылга хүндүс 24—26 градус изиир.

КИНО

ИЮЛЬ 19-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Самая длинная соломинка» 9.30; 11.20, 13.10, 15.00, 18.40, 21.10 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Летающая мельница» 10.00, 13.40, «Хочу, чтоб он пришёл» 12.00, 15.20, «Джони Чикано» 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Инспектор ГАИ» 15.00, 16.40, 18.10, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Вам и не снилось» 15.00, 20.30, «Варварин день» 16.50, 18.40 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Тайна мотеля «Медовый месяц» 18.30, 20.30 шактарда.

«ЧАЙГЫ»: «Следствие с риском для жизни» 14.00, 15.50, 17.40, 19.30 шактарда.

Редакцияның адрези:
667000. Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3 Телефоннары: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харысаалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-31, партийжи амыдырал болгаш үлетпүр килдистериниң 2-31-71, пропаганда болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-22-60, культура килдизиниң 2-23-54 көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер.

Чагыг № 1064.

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыгының херектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00846